

LIGET

2017-8
augusztus

[XXX. évfolyam 8. szám]

ligetmuhely.com

TARTALOMJEGYZÉK [XXX. évfolyam 8. szám]

SZAVADAT NE FELEDD

Varga Zoltán Zsolt | **SZAVAMAT NE** 4

Debreczeny György | **LÁTTA MAGA ELŐTT** 6

Novák Gábor | **PRÓBABABÁK** 9

Varga Dániel | **SZÜRKESEG-KERT** 20

Kapitány Máté | **EVOLÚCIÓ** 22

Albert-Lőrincz Márton | **MINT HIGANYBAN AZ ÉLŐ MOLEKULA** 32

Bíró Zsombor Aurél | **SÁRGÁSBARNA MOZAIKOK** 34

Somfai Anna | **ÁMOR ÉS PSZICHÉ** 46

Handi Péter | **AZ IMPORTÁLT NYELV** 48

Nacsinák Gergely András | **LUSSINO, 1917** 55

S. Nagy Katalin | **ÁMOS IMRE ÖNARCKÉPEI A „SÖTÉT IDŐKBEN”** 63

Csepeli György | **REFORMÁCIÓ ÉS INDIVIDUALIZÁCIÓ** 75

Birtalan Ferenc VURSTLI	87
Jámborné Balog Tünde TEREK ÉS HÁTTEREK	89
Fecske Csaba SE	107
Inczédy Tamás TITOK	108
V. Buzás Andrea GALAMB A BOSPORUS FÖLÖTT	112

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kíssvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

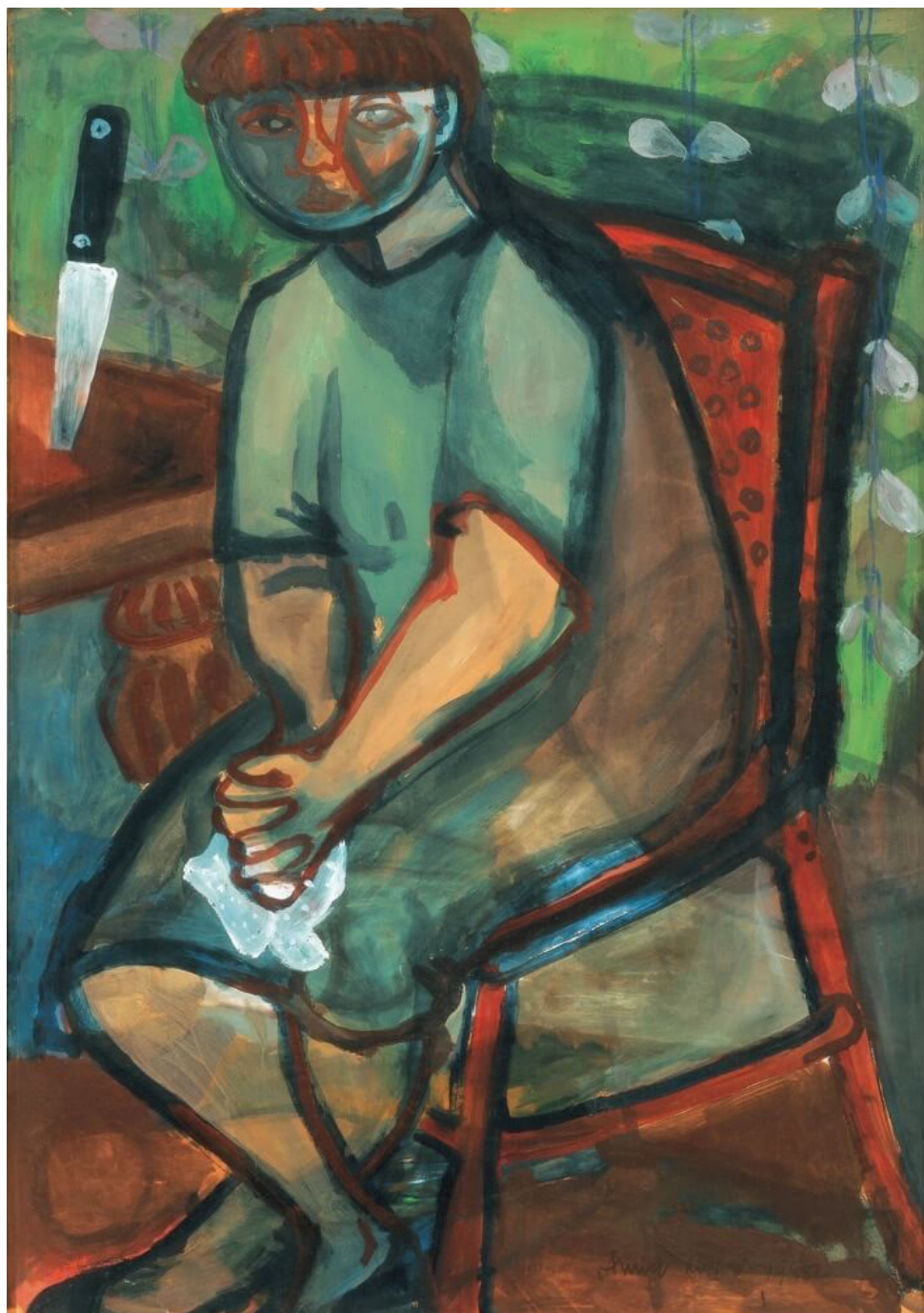
Szerkesztők | Horgas Judit, Levendel Júlia, Horgas Béla
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kállay Géza,
Kiss Lajos András, Victor András

Varga Zoltán Zsolt

SZAVAMAT NE

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-08-02 | SZAVADAT NE FELEDD, VERS

Hogy szavamat ne feledjem,
felírom a kémény falára –
hányszor mondta ezt anyám,
meg „hogy oda ne rohanjak!”,
de soha nem rohant.
Vagy kőbe vésem, ez a mesterségem,
vagy cetlikre írom, zsebemben hordom...
Szégyellem már, hogy szégyelltelek,
rühelltem veled mutatkozni,
mert bárkivel összefutottunk
az utcán, harsányan kibeszéltél.
Az első csoportos kiállításomon
odaálltál a szobromhoz,
és dicsekedtél fűnek-fának:
„Ez az én szerelmetes fiam munkája,
benne gyönyörködöm”.
Hogy szavamat ne feledjem,
leírtam ide:
„Szégyellem már, hogy szégyelltelek”.

kép | Anna Margit: Önarckép késsel

Debreczeny György

LÁTTA MAGA ELŐTT

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-08-15 | SZAVADAT NE FELEDD, VERS

Thomas Bernhard nyomán

látta maga előtt az utat
amerre mentek
a temetés előtt és után
emlékszik anyám
minden egyes szavára
mondta

érezgősen összetartozásról
beszél vasútállomásokon
síroknál kongresszusokon
látja ma is hogy merre mentek
a temetés előtt és után
mondta

mondta maga előtt az utat
amerre mentek
mondta hogy ez itt az út
emlékszik a temetés
minden egyes szavára
mondta

látta maga előtt a temetést
érezgősen sírokról beszélt
kongresszusokon vasútállomásokon
látja ma is ahogy anyám beszél
emlékszik az útra
mondta

ugyanazon az úton mentek
a temetés előtt és után
emlékszik az összetartozás

minden egyes szavára
anyám érzélgősségére
mondta

mondta hogy ez itt a temetés
ez itt az út
ez meg a vasútállomás és a sírok
látja ma is maga előtt
ahogy anyám beszél a kongresszusokon
szavait nem feledte

sosem feledheti
mondta

kép | Bradley Weber, flickr.com

Novák Gábor

PRÓBABABÁK

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-08-11 | NOVELLA, SZAVADAT NE FELEDD

Néha a legrövidebb éjszakából kerekedik a leghosszabb tivornya, gondoltam, mikor hajnali kettő vagy három felé – óráim nem volt, telefonom lemerült – beestem a kerengővel körbevett múzeumudvarra, lezuhantam a csálé sorokba állított kerti

székek egyikébe, és gyűrött műsorfüzetemet silabizálva megpróbáltam rájönni, miért és hol vagyok egyáltalán.

Szentiván-éj és harmincadik születésnap – a nyár és én együtt hágtunk pályánk zenitjére, hogy utána már csak a lassú hanyatlás következzen, talán ezért vetettem bele magam a múzeumtól múzeumig forgatagba, nyakaltam a sört, lestem sóváran az elringó csípők, az okos kis arcocskák után. Duhajkodásom mesterkélt volt, akár a kisgyerek fütyörészése, ha fél a sötétben.

kakofónia

Kvintett, bebop – ennyit sikerült megfejtenem programfüzetemből, de nekem épp elég volt, körbenéztem, kiféle-miféle embereket érdekel még ma is a veszekedett arpeggiók és akkordmenetek stílusa. Középkorú, tanárforma férfiak és nők gyűltek az első-második sorba, előttem kontyos, nyári ruhás lány emelgette az okostelefonját á la kamera üzemmód, készen, hogy egy percet se veszítsen a műsorból. Olyan gonddal próbálgatta a beállításokat, koncentrált a tökéletes felvételre, hogy eszembe ötlött: a zenére talán nem marad energiája. Mögöttem részeg egyetemisták vették be magukat, nagy hangon locsogtak holmi tanulmányi osztályokról és kreditekről. Fejhang vált ki a kakofóniából, minden második mondatát felfelé kunkorodó, visításba csapó „húhá”-val fejezte be – fiatal, idegesítően vidám banda.

heller, shutterstock.com

A szűk udvaron megszorult a párás júniusi levegő – legfeljebb egy pillanatra moccant, mikor egy-egy félrészeg leányzó felugrott és szoknyasuhogva elsietett a sörsátorhoz, hogy kezdés előtt beújítsa egy gallér mögé valót.

Ültünk, vártunk, néhányan legyezőt ügyeskedtek a prospektusaikból, idős, finom hölgyek illatosított kendővel törölgették az arcukat, egy dundi bakfisnak és rakott szoknyás, sovány barátnőjének nem kellett a székek, inkább elfeküdtek a fűvön, hunyt szemmel hallgatták a zsvajt meg a szomszédból áthallatszó tücsökciripelést. Különböző emberek – de miért vagyok én az egyetlen magányos alak?

a magány rám tört

A zenészek besorjáztak a színpadra, elfoglalták a helyüket, hangoltak – a billentyűs lefogott néhány akkordot, a dobos lazán kevergetett a seprűkkel –, máskor élvezkedve nézem végig a rituálét, a

biccentéseket a technikusnak, a levegőbe bökött hüvelykujjat, az ujjropogtató nekikészülődést, akkor és ott azonban nem tudtam koncentrálni, a magány rám tört, ahogy addig még soha.

Mellettem jobbról-balról üres székek. Én kerestem az egyedüllétet vagy mindig mások vették észre rajtam a jelet, és magamra hagytak? A színpad fölött reflektorok világítottak, fénypázmájukba rovarok és éjjeli lepkék gyűltek, az apró testek kábán ütköztek a forró üvegnek, majd megperzselve szédültek ki a fénysugárból, hogy nyomtalanul eltűnjenek az éjszakában. Léteznek még? Mint mindig, ha feltettem magamnak efféle kérdést, kínzó bizonytalanság fogott el.

Kinyújtóztattam a lábam, lehunytam a szemem – mikor kezdődött mindez?

A dobos a bőrök közé csapott, a bőgő pizzicatója egyenlő darabokra szelte az időt, a billentyűs erőteljes akkordjai elsöpörték a kamerás hölgyikét, a hangoskodó egyetemistákat, a széksorokat, a tenorszaxofon vijjogó hangjától a kínzó emlékek cafatokra szakadtak, csak egy tartott ki makacsul, a próbababák éjszakája.

Az igazi nevét sosem tudtam meg, nem akarta elárulni, a személyijét mégsem kérhettem el. Audrey-nek hívatta magát, mert állítólag sokan mondták neki, hogy a szemöldöke Audrey Hepburnére emlékeztet. Ráhagytam. Audrey és a selymes szemöldök, selymes szemöldök és Audrey – összetartozó fogalmak.

Egy bevásárlóközpont pucc-butikjában dolgozott, tizenkét órázott, havi nyolcvanért, plusz cafetéria, csak annyit adtak, amennyit muszáj. Nem értettem, honnan van türelme a dombról szalajtott exkluzív asszonyságokhoz, a mindenre fintorgó, finnyás kitartottakhoz, a pipogya vállalkozó-fiacskája pasasuk felett basáskodó cicababákhoz. Egyszer megkérdeztem, de csak legyintett, rosszabb dolgok is vannak a világon, mondta.

egy rakás számárszar

A műszak végén megvártam, felmentünk a tetőteraszra, elheveredtünk egy padon vagy a kiürült játszótéren vettünk birtokba egy-egy hintát, lógáztuk a lábunkat, sört ittunk, a közös ismerőseinket vagy a főnökeinket szidtuk. Ez zsugori, az nagyképű, amaz egy rakás számárszar. Nem tehattünk ellenük semmit, de legalább megkönnyebbültünk – kiköpködtük a napközben meggyűlő, rossz szájízt adó salakot.

– Van rosszabb is a kikent-kifent macáknál. – Audrey egy műanyag hintalovon ült, törékeny csuklójával, keseszőke hajával úgy festett, mint egy megkésett óvodás. Nem sokkal korábban nyári zápor vonult át felettünk, ahogy júliusban szokott – pár percre eleredt, benedvesítette az aszfaltot, futásra készítette az alulöltözött, fiatal lányokat, aztán gyorsan, mintha meggondolta volna magát, tovább is állt, nem maradt más nyoma, mint a cserepes datolyapálmák levelén meggyűlő, kövér vízcseppek, és a festett, műanyagállatok nedvesen csillogó szeme.

bluecrayola, shutterstock.com

– Van rosszabb is – ismételte meg barátnőm, és ideges mozdulattal a hajába túrt. – A próbababák, például.

Himbálózott egyet-kettőt, mint aki közben eldönti, szeretne-e erről bővebben beszélni, aztán folytatta. – Rettegek tőlük.

– De hát egy butikban dolgozol.

– Én is tudom! Azt mondják, a kinofóbiától úgy lehet megszabadulni, ha...

– Kinofóbia?

– Félelem a kutyáktól. Naszóval, ha kutyák között jársz-kelsz, egy idő után már nem félelmetesek.

– Ezért úgy döntöttél, hogy te meg próbababák között jársz-kelsz.

– Valahogy úgy – birizgálta meg a fülbevalóját. – Az mégsem járja, hogy összerándulok, ahányszor elmegyek egy kirakat előtt, nem?

A kérdésemre, hogy mégis mi zaklatja fel egy csomó műanyag babában, csak a vállát vonogatta, és megpaskolta a hintaló nedves fejét.

– Olyanok, mint egy ember, de mégse... Rájuk nézel, várnád, hogy valahogy reagálnak rád, kiül valami érzelem az arcukra, aztán mégsem, aztán semmi... Mintha láthatatlanná váltál volna, mindenki keresztülnéz rajtad. Ha tudnád...

Felnevetett, és úgy tűnt, képtelen abbahagyni, rázkódó válláról lecsúszott a melltartó krémszín pántja, olcsó, tojásdad fülbevalója táncolt a fényben – végül felugrott, kardigánja lebbent, cipője koppant, világos tincsei egy ütemmel lemaradva követték mozdulatait, már a lépcsőknél járt, mikor visszafordult, és odakiáltott nekem, hogy legjobb volna mégiscsak összetörni valamennyit.

fel-fellobbanó düh

Alig pár hónapja ismertem. Amit tudtam róla – eladónő, huszonéves, karrier, család, barátok nélkül, egyik reménytelen kapcsolatból a másikba bukdácsolva, maga mögött az örület alig-anyagból szótt uszályával –, kevesebb a kevésnél. A szavaiban fel-fellobbanó düh olyan izzó volt, hogy nem tudtam meggyőzni magam az ártalmatlanságáról. Egyszer, miután sikerült felcsábítanom magamhoz, felajánlotta, hogy megmasszíroz. Míg a hátamon ült lovaglópózban, és Depeche Mode-ot hallgattunk, éreztem, hogy tíz ujj csúszik fel a tarkómon, és fonódik rá a nyakamra. – Nem gondolod, hogy jó lenne...? – De a nyomasztó pillanat elmúlt, és később egyikünk sem hozta elő. Igyekeztem elhítenni magammal, hogy bizarr tréfa volt – nem sikerült.

A butik kirakata előtt értem utol. Ott állt ökölbe szorított kézzel, kifehéredett bütykökkel, tekintetét a legközelebbi próbababa, egy ceruzavonás-bajszú, karcsú férfimanökenbe döfte. Félttem, előbb-utóbb észreveszi a néhány méterre, a falon függő poroltót, és eszébe jut, hogy fegyverként használhatná, vagy a nagy ritkán arra járó biztonsági őrök szúrnak ki minket. A vállánál fogva, apránként, minden lépésnél

hosszú litániát tartva elhúztam a kísértéstől, dicsértem a parfümjét – nem is volt neki –, a haja illatát, a másnapi moziműsort soroltam, kölcsön-könyvekkel kecsegtettem –, soha lassabban nem tettem meg ötven métert, mint ott, abban a félig kiürült, álmos áruházban.

Ollyy, shutterstock..com

Feltettem őt egy éjjeli buszra, egyik kezében a jegy, másikban fél doboz enerigaital, nekidőlt egy oszlopnak, feje felett himbálózott a bőr kapaszkodó, úgy nézett utánam – integettem neki, a busz gázt adott, és elcsörömpölt, hogy hazavigye a hullafáradt melósokat és a már semmiben nem reménykedő eladónőket. – Viszlát, kislány, viszlát, kapaszkodj, és ne felejtse el időben megnyomni a gombot! – Akkor láttam utoljára.

Utóbb sokat gondolkodtam, mit tehettem volna másként. Vittem volna haza, hogy megmosdassam, ágyba dugjam, és vigyázzak, ne zavarják próbababák az álmait? Nem hiszem. Az ötlet, hogy gondoskodással tartsunk magunk mellett valakit, eddig

legfeljebb a kutyatartóknak jött be.

minimálbér-meló

Audrey másnap és harmadnap sem ment be a munkahelyére. Mikor a műszak végén benéztem és nem találtam, kérdezgettem a kolléganőit, de csak a szájukat húzogatták. Előfordult már máskor is, hogy valaki megunta a napestig tartó minimálbér-melót, és szó nélkül otthagya a céget. Mikor a címe után érdeklődtem, a fintorgó szájakat összehúzott szemöldökök váltották, gyanús alak lettem, talán épp miattam ugrott ki a lány..., zaklató lehetek vagy féltékeny ex-barát...

Eredmény nélkül jártam végig közös életünk helyszíneit, a kínai gyorsbüfében a tulaj kivette szájából a fogpiszkálót, megvizslatta a végét, közben elutasítóan a fejét rázta, nem, nem látta, azt sem tudja, kiről van szó... a tetőterazon este nyolc után üresen állt a műanyag hintaló.

Hazafelé tartva, elcsigázottan még egyszer megálltam a butik kirakata előtt, talán azt reméltem, ha én is sokáig szemlélem a próbababák arcát, kiolvashatom belőlük, amit Audrey, és megérthetem őt. Csalódnom kellett, a babákat aznap cserélték, az új, riasztóan steril és tökéletes modelleknek arcuk sem volt, csak tükörfelület, s ha közelebb hajoltam, saját, furcsán torzult vonásaimat láttam.

Éjfél után értem haza, üres gyomorral, a hűtőben csak két palack ásványvizet és egy megkezdett üveg mustárt találtam. Töltöttem a vízből, lehúztam, a hideg folyadéktól megfájdult a nyelőcsövem. Fel kellene hívnom valakit, anyámat, testvéreimet, rég nem látott barátokat – de mit is mondhatnék nekik?

Redchanka, shutterstock.com

Hosszan elnyúló, vibratóba fúló hang szakadt ki a tenorszaxofonból, beleveszett a Szentiván-éj víg zajaiba – a világ lassan visszatért körém, és újraalkotta magát. A zajos egyetemisták másodszer tapsolták vissza a kvintettet, egy tunikás-szandálos lány cédét nyújtogatott a trombitás felé, írni alá. A közönség elindult a kijárat felé.

idegen anyag

Zsúfolt utcán baktattam, megálltam a piros lámpánál, a mellettem elhaladó Golfból régi Stones-nóta szólt, végtelenített, elektronikus remixben, hirtelen szél támadt, felkavarta a párás júniusi levegőt, és magával sodorta belőlem a hosszú évek alatt felgyülemlett idegen anyagot. Ez a magányos koncert kellett, hogy visszaidézzem Audrey ideges kis fintorait? Ahogy a cigarettásdoboz oldalához ütögeti az ízesített slim fitjét, ahogy válla felett visszanéz rám, és azt mondja, „aham”?

Egy sokszintes áruház előtt haladtam el, a földszinti kirakatokban próbababák hirdették a nyári fürdőruha-divatot. Rám néztek, és úgy tűnt, mind egyszerre, éppen hogy megbiccentik fejüket. Most kellene papír és ceruza – szavamat ne feledjem! –, így ezek mégiscsak megvannak.

felső kép | MaxStreetPhotographer, shutterstock.com

Varga Dániel

SZÜRKESEG-KERT

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-08-10 | SZAVADAT NE FELEDD, VERS

Estére járt. A sötétség lassan fedte föl
magát, mint egy komplikált
mondat,

de tisztán érkezett, ahogy éji víz szalad,
vagy gyerekek, kikből lassan
csak emlékük maradt.

Szürkült, s én csak néztem a falat,
mint sorvad a túlkoros vakolat.
Valaha mozgalmas, tágas ház volt,
mára pillantásom súlya alatt
lassan meghasad.

Fakón feküdtem hát, bámultam
a földém fölött a felhőket, mint múlnak
egymás után, egymást súrolva, akár a vak,
amint körbetapint egy tárgyon,
helyette már rég más uralkodik a
tájon.

Az idő alattomban haladt, mint egy
betegség rosszabbodása. Legalább
érezni lett volna jó, ha már tapasztalok,
de valami hiányzott. Talán a megfelelő szó?

Fölöttem álltak, mint fehér tükrök, a falak,
de mindben csak magamat láttam.
Üres szem tekintett ki az arcomon
tátongó üregen. Néztem a tájat, tán
remélve, a látvány másnak
ugyanígy fájhat.
A mennyezet végtelenjében fehér pók mászott.

Utólag úgy vélem, egyetlen szó
segíthetett volna
ráncos, sorvadt, sápatag, súlytalan, erőtlen,
de talán egyetlen szó képes lett volna segíteni.

Kapitány Máté

EVOLÚCIÓ

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-08-28 | NOVELLA, SZAVADAT NE FELEDD

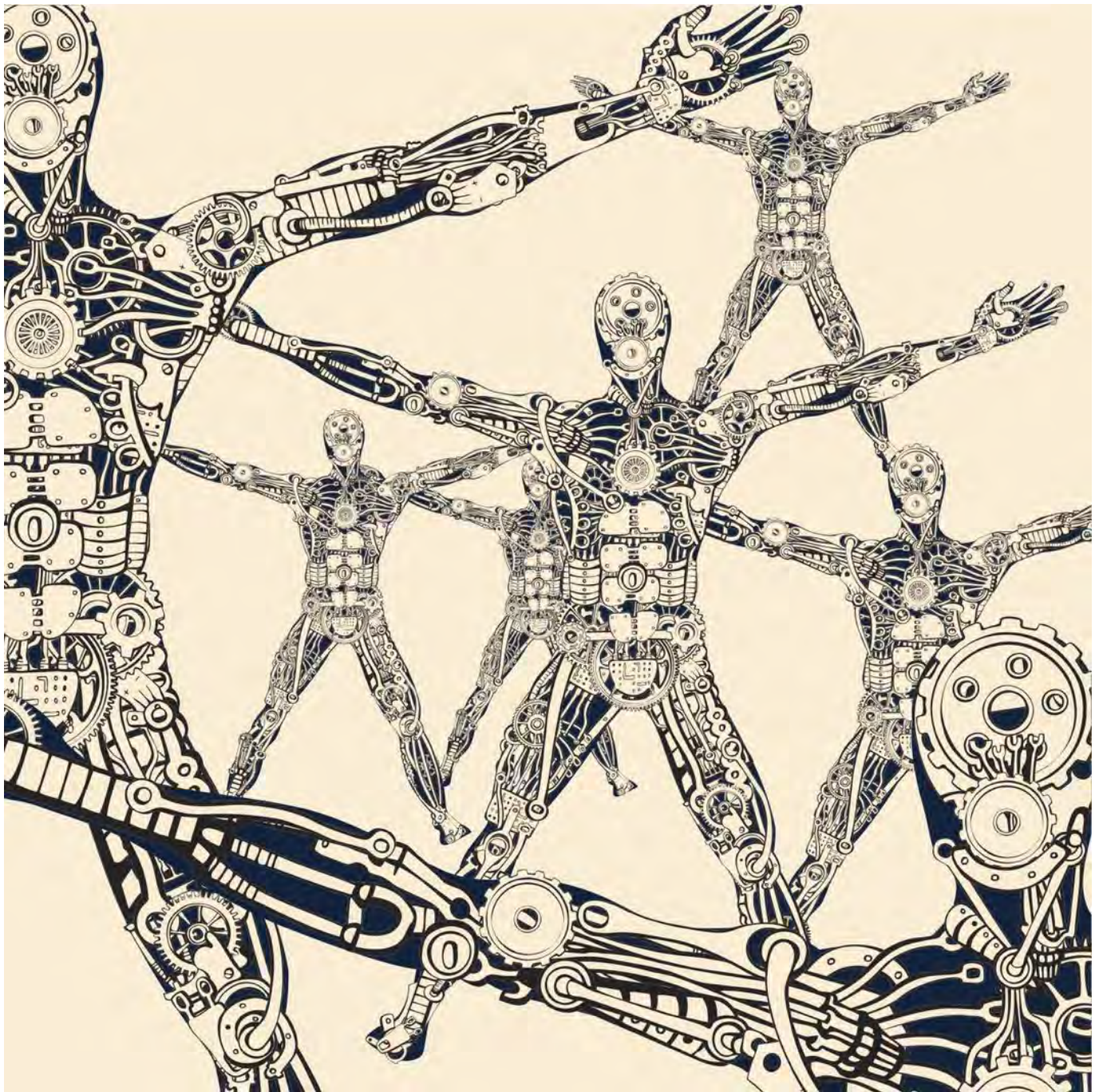

Ahogy hallgatta az embereket a buszon, a metróon, az újságosnál, a kórházi váróban, a vonatpályaudvaron, ahogy hallgatta a locsogásukat, elindult benne valamilyen változás – egyre kevésbé volt kedve megszólalni. Mind többet ücsörgött és elmélkedett magában. Az apja is ilyesféle volt. Csendben kuporgó, halkán bölcselkedő. Amikor apjára gondolt, mindig ugyanazt a képet látta magában: az örege görnyedten ült egy széken, valamit babrált, senkihez sem szólt.

amitől retteg

Idővel ő sem. Megnémult. Már akkor sem tudott megszólalni, ha akart. Csak tátogott és gesztikulált. Ült a társasház kertjében, és azon tűnődött, mennyire fölöslegesek a szavak, hiszen úgysem tudják kifejezni, amit az ember érez, gondol, amire vágyik, amitől retteg. Ült a kertben, hatalmas pocakját nézte és elhatározta, hogy lefogy. Csak gyümölcsöt és zöldséget evett. Almát, banánt, paradicsomot, paprikát, uborkát, salátát rendelt. Volt beosztottja vásárolt, és hetente szállította neki. Talán tisztelte a férfit, vagy csak képtelen volt kilépni a parancsteljesítő szerepéből.

Nem volt kedve kimozdulni. Abbahagyta a borotválkozást. Nincs szükség képmutatásra. Nincs szükség márkás ruhára, televízióra, mikrohullámú sütőre, igazából házra vagy lakásra sem. Kiköltözött a lakásához tartozó kertbe. Nem fizette a csekkeket, lekapcsolták a villanyt, a gázt. A közös képviselő többször is felszólította, hogy rendezze tartozását. Hosszas munkával kutat ásott, talált is vizet. A kertje határait kijelölő sövények óriásira nyúltak, összeértek, valóságos kupola borult a méteres fűtenger és a vadvirágok fölé. Nappal sem viselt ruhát. A növényzettel együtt testszőrzete is féktelen növekedésnek indult. Mellkasát, hátát, nyakát is fekete szőr borította. Négykézlábra ereszkedett, így kényelmesebben közlekedett. Noha kertrésze aprócska volt, sosem érezte magát ilyen szabadnak. De nem volt társa, akivel mindezt megoszthatta volna.

A gyümölcsök és zöldségek szokásos érkezési napján megmarkolta volt beosztottja csuklóját. Ottó megrémült, még fel is sikkantott. Persze tudta, kit rejt a majomszerű figura szőrtakarója, hisz hétről hétre követte egykori főnöke átalakulását – most a férfi a szokottnál is ijesztőbb volt. De mikor Ottóra nézett, tekintete békét sugárzott, s ettől a másik megnyugodott.

Morogni próbált, aztán belátta, az állati hanggal újra felzaklatja a megszeppent férfit. Körözni kezdett a fülledt kertben, ami a sövénykupolától esőerdőre hasonlított. Többször fájdalmas arckifejezéssel a mellkasára csapott, szíve tájékát dörzsölte. Ottó nem értette, a fejét vakarta, és görcsbe rándult gyomorral idézte fel borzasztó kamaszkori élményeit, megszégyenüléseit, mikor activityt játszottak, és sehogy sem tudta kitalálni a mutogatós feladatokat. Szívgyógyszerek?, próbálkozott, hozzak szívgyógyszereket? Ő megtorpant, a földre ült. A négykézláb mászástól ujjai meggömbültek, megnyúltak. Talált egy botot, kezdetleges jeleket karcolt vele a földre. Ottó engedelmesen figyelte a furcsa rajzokat. Pornó?, dadogta, de hát nincs se tévéje, se internete, hamarosan a lakását is elveszik, hogyan szerezzek így pornót... Ő a fejét rázta. Újra kezdte a kaparászást. Egy másik majom?, találgatott Ottó, és ő lelkesen bólintott. Hozzak ide egy majmot? De mire gondol, lopjam el az állatkertből? Megcsóválta fejét. Újra rajzolt. Ember-majom?, kérdezte Ottó, egy olyan, mint maga? Végre! Ottó izzadt homlokát törölgette. Kárhoztatta a sorsot, amiért elvállalta a különöcfőnök segítségét, de úgy érezte, már nem tud kihátrálni. Rendben, mondta. A férfi izgatott hangokat hallatott, megölelte Ottó vézna combját.

Egyre szűkebbnek, fojtogatóbbnak érezte a kertjét. Kell lennie legalább még egy olyanak, mint ő. Már azt sem bánta volna, ha nem nő vagy nőtény, hanem hím az illető. Kurkászni azzal is lehet. Ottó legközelebbi érkezésekor felpattant, körbe-körbe futkosott a magas fűben. Ottó arcáról ugyanis alig leplezett büszkeség sütött. Egy szót sem szólt, csak intett, és elindult. Ő kissé gyanakodva, de követte.

valami börtönféleség

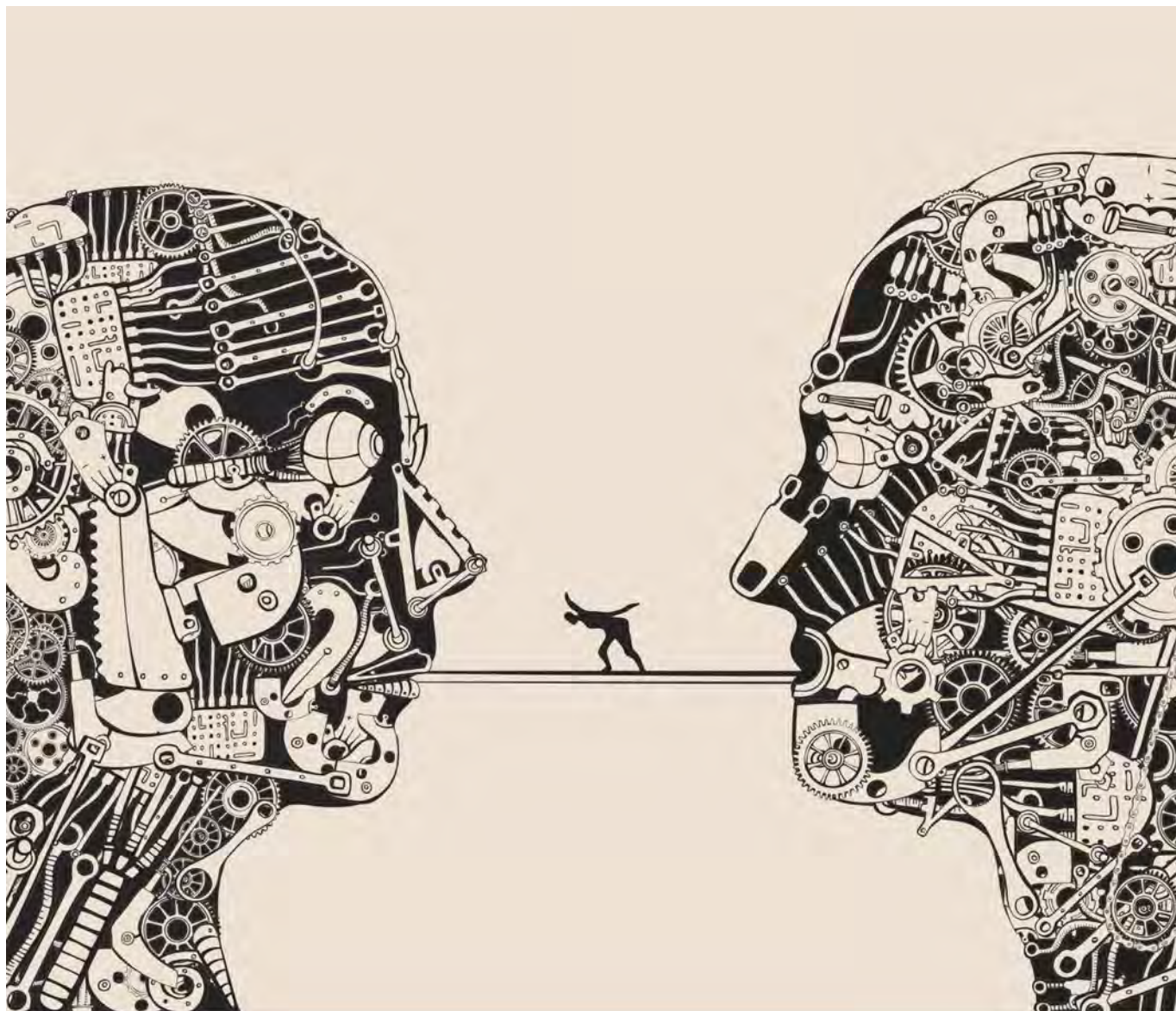
Szemét bántotta az erős fény, ahogy a társasházon át kiléptek az utcára. Kora reggel volt, járókelőt nem láttak. Ottó betessékelte ütötköpött furgonjába. Rosszat sejtve beszállt.

Elrabolja most? Beadja valami börtönféleségbe? Talán rossz főnöke volt, és elérkezett a bosszú pillanata. De Ottó igyekezett biztatón nézni, hüvelyk- és mutatóujjával kört formázva jelezte, hogy minden rendben. És indított.

Az egész város csendes volt. Aztán rétek, kaszálók mellett haladtak el. Szerpentinén kanyarogtak. Kínozták a bezártság, fészkelődött és ugatott. Ottó csitította. Nincsen semmi baj, most már tényleg mindjárt ott vagyunk.

Beesteledett, a furgon megállt. Mélyet lélegzett a szabadban. Ottó mutatta az utat, zseblámpával világította az erdei ösvényt. Hamarosan szuszogást, dörögést, neszezést hallottak. Kicsi tisztásra értek. A Hold fényénél jól látszott a sok kuporgó, lomhán mászkáló, szőrös alak. Szemérmesen indult meg feléjük, sosem volt ügyes ismerkedő. Mikor észrevették, némelyik hím acsarkodva felhúzta ínyét. Egy pillanatra megmerevedett. Ha fejet hajt, megalázzák. Ha ő is harcias lesz, szétszaggatják. Hátrapillantott. Ottó már nem volt ott. Összeszedte bátorságát és feltartott kézzel, dülöngélő léptekkel, de kétlábon nekiindult. Egyenesen az egyik nőstény felé. Nem bántották. A nőstény rámosolygott. Cserzett, mohaszagú bőre volt és összecsomósodott haja. Lábát, hónalját, ágyékát vastag prém takarta. Átölelték egymást.

Úgy érezte, meglelte az újjászületést. Ártatlanul, szavak nélkül, elfeledve minden hazugságot.

Az erdő közepén megvolt mindenük. Tiszteletben tartották, ha valaki párt talált magának, a hímek közötti dulakodások hamar megszűntek. Néhány hétbe tellett, mire az ügyefogyott próbálkozásokból szertartások váltak. Reggelente körbeültek, és tenyerüket feltartva köszöntötték a Napot. Levelekből hajtogatott tálkákból megitták egymást. Közösén gyűjtöttek élelmet vagy gyógynövényeket, ha valamelyikük megbetegedett. Este dúdolgattak, szöveg nélkül. A nap legfontosabb eseménye a kurkászás volt. Ahogy végigfuttatták ujjukat a másik fejbőrén, ahogy széthajtották a hosszúra nyúlt szőrszálakat, mint a dzsungel felfedezői, mélyen összekapcsolódtak, az egész csoport egyetlen elégedetten bűgő masszává lett, koponyáik között szabadon cikázott minden gondolat. Ezzel valóban megszűnt a kimondott szó szerepe. Egy-egy kurkászás után órákig csak ültek a fák árnyékában.

Lenyűgöző és félelmetes volt. A kurkászás közben átélte társai vágyát és riadalmát, egyúttal elvesztette saját létezésének ismeretét. Voltak, akik külön vonulva, titokban kurkászták egymást. Idővel nem is tértek vissza a csoportba. A babonásabbak úgy vélték, hogy a túlzásba vitt kurkászástól léggé foszlottak.

Kolóniájuk napról napra nőtt. Először a kirándulók maradtak náluk, később a újságcikkek vonzották a látogatókat, újabb és újabb hajlott hátú, kézfejen támaszkodó, szőrrel borított taggal bővült a csoport. Még Ottó is közéjük állt. De minél többen voltak, őt annál jobban nyomasztotta: mi lesz, ha ebből is látszat dolog válik, kifulladás az egész. Majommá válni, ez jól eladható téma. Divat lesz közéjük tartozni.

Néhány esztendő alatt valóban óriásira nőtt a mozgalom, és minél többen érkeztek, annál reménytelenebb volt megszabadítani az újonnan érkezőket a szokásaiktól. Már a kurkászás sem hozott összeolvadást. Valami megszakadt. Aztán viszkedett a bőrük, vakarták, vakarták, de attól csak kisebesedett. Egyre többet csatároztak, a hímek nagyobb izmokat építettek, a nőstények pirosra csapdosták saját farukat. Új nyelvük lett. Nem emberi szó, de mégiscsak szó. És már nem számított, ha valaki társat talált. Egy fiatalabb hím erőszakkal ragadta volna el a párját, és ő életében először ütött meg valakit.

a kiszabott retorzió

Úgy tűnt, szabályok nélkül széthullik minden. Eleinte nem akart közbeavatkozni. Bízott abban, hogy szerelmes elkülönültségükben élhetik le az életüket. De aztán a segítségüket kérték. Elsőként

Ottó, vakkantgatva hivatkozott régi ismeretségükre. És jött a többi alázatos kuncsorgó. Amikor látta, hogy nem mindegyik majom tartja be a szabályokat, büntetni kezdett. Volt, hogy saját kezűleg, volt, hogy valakire ráparancsolt, végezze el a kiszabott retorziót. Nem szerette nézni, ahogyan a bűnösök meggörnyednek az ütések alatt, de úgy gondolta, így megelőzhető a nagyobb rossz.

Leborotváltak és újra felegyenesedtek. Párja ősanyaként viselkedett: sebeket kötözött, mások gyerekét szoptatta, esténként homlokon csókolta a kígyózó sorokban eléje járulókat. Mindenkinél erkölcsösebb és merevebb volt. Sosem vetkőzött meztelenre, testszínű öltözetét második bőréként viselte. Amikor a férfi közeledni próbált hozzá, émelygett és elfordult. Nem nevetett. Azt mondta, a fogak kivillantása kihívó és félreérthető. Ő meg nézte ezt a szexualitását veszített jelzőtáblát, és meg sem kívánta a nőt. Borzasztó istennek lenni, gondolta. Rosszabb, mint ügyeletes orvosnak.

Nem volt büszke rá, de egy napon szó nélkül kereket oldott. Képtelen volt tovább elviselni a vezér szerepét. Meg a hamis, gyönyörű jövőt. Ahogy elhaladt egy-egy pizsmogó csoport mellett, azt üvöltözte, hogy szép új világ, mi?, basszátok meg! Aztán futott, ahogy a lába bírta.

Visszament a társasházba, ahol egykor lakott. Nevét annyira tisztelték, hogy senki nem mert beköltözni a lakásába. Először arra gondolt, talán ismét a kertben kellene élnie. Csakhogy, mint kiderült, rendszeresen jártak oda turisták, bámulni, hol is kezdődött az egész. Végül levonult a pincébe.

ez a hektikus evolúció

A homály és nyirkosság üdítőleg hatott. Nem volt egyedül. Nyüzsögtek az ászkafélék és a gyászbogarak. Irigykedve nézegette őket. Milyen

nyugodtan közlekednek. Nem ég bennük a vágy, hogy változzanak vagy másokat megváltoztassanak. Nem hajtja őket a kényszer, hogy fejlődjenek. Évmilliók óta változatlanok. Itt, a pincében, elakadt végre ez a hektikus evolúció. Minél kevesebb napfény érte, annál fehérebb és puhább lett. Kihullott a haja, a foga, lepotyogtak a körmei. Lárvaként gurult a porban. Hunyorgott, majd behunyta szemét. Azzal sötét lett. Olyan sötét, mint a világ keletkezése előtt. Jöhet az ősrobbanás, főnök, gondolta. Próbáld újra! Elvégre küzdeni kell, ugye?

Kattant egy kapcsoló. Mogorva gondnok csoszogott le a lépcsőn. Sok mindent látott már életében, nem ez volt az első pucéran fetrengő férfi, aki az útjába került. Na, mordult rá, felkelni! Nem szégyelli magát?! Felnőtt férfi létére itt hebehurgyáskodik a pincében... Ő vaksin feltápászkodott. Olyan képet vágott, mintha a magasságos mennyekből szóltak volna hozzá. Igen, igen, dadogta, megyek már, küzdök tovább. És már szaladt is felfelé a lépcsőn. A gondnok felsöpörte a pincét. Munka közben fütyörészett. Végül is, gondolta, ezt is meg kell csinálnia valakinek. A felesége különben is sült oldalassal várja vacsorára.

kép | RYGER, shutterstock.com

Albert-Lőrincz Márton

MINT HIGANYBAN AZ ÉLŐ MOLEKULA

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-08-18 | SZAVADAT NE FELEDD, VERS

Mondtam nyomaveszett barátomnak telefonon,
hogy jövök,
amikor évek múltán megkerült a világhálón,
sztrókja volt,

közvetlenül a rehabból jött,
meghúzódott egy bérházban Budán,
előtte se tétlenkedett,
érvényes személyi igazolványa nem volt,
a nevét titkosította,
csak barátainak tárta fel,
amikor valahogy rátalált egyikünk a neten.
Nem mondta el, hol s merre járt,
mit hagyott el az egészségén kívül,
nem mesélt az ukrán éveiről,
a francia éveiről,
a román éveiről,
mint higanyban az élő molekula, kitörlődött,
akárcsak nálam a katonaévek.
Szárnyalt a szabadságban,
áthatolt a felhős égen,
légies volt a mámorító határtalanság.
A fogda udvarán figyelte a madarak repülését.
Látta, hogy lehúzza a mély a megsebzett madarat,
és már nem láthatja emberi szem.

A révésszel tárgyalt, amikor megnyomtam a csengő gombját.
Nem várt, szavam felejtette.
A szememre vetette, hogy jöttem.

kép | Patrick Henry Bruce, wikimedia.com

Bíró Zsombor Aurél

SÁRGÁSBARNA MOZAIKOK

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-08-23 | NOVELLA, SZAVADAT NE FELEDD

Telefoncsörgésre ébredek. Anya hangja szokatlanul éles.

– Úton vagy már, Attila? Indulj, apáddal nagyon várunk!

Hajnali négy van. Anyával három hete beszéltem utoljára. Apám huszonhét éve halott.

Egyre csak hajtogatja, hogy induljak.

– De anya, éjszaka van.

– Miről beszélsz? Dehogyan van!

Közben már öltözködöm.

– Halló? Kisfiam? Az ablak előtt állok!

Megnyugtatom, hogy megyek. Nyitom a kertkaput, lesöpröm a faleveleket az autóm szélvédőjéről. Beülök, de mielőtt indítanék, eszembe jut a bátyám. Ő egy városnyira van anyától, én százötven kilométerre. Aztán mégse hívom fel. Két hete Győrben van, és eddig sem tudtam meggyőzni, hogy látogassa meg anyát.

Másfél óra alatt érek Abdára. A falu csendes a szeptemberi sötétségben, egyedül anya házában ég a villany. Leparkolok, és kopogás nélkül ajtót nyitok. Megcsap a vizeletszag. A nappaliban a televízió képernyője betörve, mellette darabokban a távirányító. A sarokban egymásra hajigált könyvek, mögöttük foltos a tapéta. Onnan jön a húgyszag.

– Anya! – kiáltom, de nem kapok választ. A konyhában füst, a gáztűzhelyen üres fazék alatt ég a láng. Elzárom, és felrohanok az emeletre. A műteremben üres festőállványok, a mosdóban szétkent fogkrém. A hálóban találok anyára. Az ablakban ül és dúdol. Amikor megreccsen a lábam alatt a padló, felpillant. Zavart a tekintete. Lecsusszan a párkányról, és a bátyám nevéen szólít.

– Bence, te vagy az?

*

Győr utcáin nem söprik a leveleket, a Baross Gábor úton sárgásbarna foltok szorulnak a macskakövek közé. Nincs hideg, a bátyám mégis hosszúujjában kanalazza a habot a kávé tetejéről. Két nap múlva megy vissza Vermontba. Nem járt anyánál, nem békült ki vele, hiába kérleltem.

– Valószínűleg Alzheimer – mondom.

– Valószínűleg?

– Még hátravan egy vizsgálat, az orvosok addig nem mondanak semmit. De szinte biztos. Utánaolvastam.

Elmesélem, milyen volt, amikor anya hajnalban felhívott. Alig indultunk el a kórházba, elaludt a hátsó ülésen, s mire felébredt, kitisztult a tekintete. Nem értette, mi történik, hová viszem reggel hatkor, és miért vagyok ideges.

– Ki vagyok, anya? – kérdeztem tőle.

– Mi az, hogy ki vagy? – A visszapillantóban láttam, hogy összevonja a szemöldökét. – Miről beszélsz, Attila?

Az orvosok nem mondták ki, de a vizsgálat végére tudtam, milyen súlyos a helyzet.

– Ha tiszta napja van, nem jutnak eszébe szavak, vagy elsózza az ételt, mert elfelejti, hogy már rakott bele. Rosszabb napokon nem ismer meg. Összekever veled, és ha kijavítom, könnyörög, hogy hívjalak fel, mert bocsánatot akar kérni.

– Hogy bírod? – A bátyám arca kifejezéstelen.

– Ki kell békülnöd vele.

Meg se hallja.

– Beadod intézetbe?

– Nem. Leköltözöm hozzá. Figyelj, Bence, a kedvemért...

– Leköltözöl hozzá? Szóval felmondasz a munkahelyeden. Van pénzed? Adok kölcsön. Számolj utána, mennyit költesz havonta, és utalok. De csak neked! Anyádnak nem.

– A te anyád is. És ki kell békülnöd vele, amíg lehet.

A bátyám felhajtja a kávé maradékát.

– Milyen volt az üzleti út? – kérdezi. – Tetszett Indonézia?

Üres az arca, mint amikor anya azt mondta neki, ne jöjjön többé haza.

*

A falra függesztett kínálatot olvasom a kórház büféjében, de nem jutok túl a kólákon.
Anya a karomat szorítja, feje a vállamon pihen.

– Szóval Alzheimer – mondja. – Lehetne rosszabb...

Közbevágozok.

– Kérsz valamit?

Megrázza a fejét, és leül az egyik asztalhoz. Hamar sorra kerülök, magamnak kávé,
neki sportszeletet kérek. Az a kedvence.

– Sportszelet nincs – mondja a büfésnő unottan.

– Nincs? – Érzem, hogy emelkedik a hangom.

– Elfogyott.

– Elfogyott? – Szinte ordítok. – Mi az, hogy elfogyott? Hogy tud elfogyani a kibaszott
sportszelet?

– Attila – hallom anya hangját – nyugodj meg...

– Negyvenkét éves vagyok, de ilyet még nem láttam! Az se érdekel, ha a világon nincs
több...

– Attila...

– Édesanyám akar egyet, szóval leszarom...

– Attila nem is kértem...

– Nagyon gyorsan szerezz neki, különben...

– Attila! – Anya karon ragad, és elránt a büféablaktól. Húz a kijárat felé. A tarkómon érzem a büfében ülők pillantásait, ahogy becsapom magam mögött a kórházajtót.

*

A verandán ülünk. Anya apáról mesél, nevet is néha, de szomorú. Ez az első tiszta napja a héten, alig hittem a fülemnek, amikor reggel Attilának szólított. Együtt főztünk ebédet, aztán felment festeni, s nekem végre lett időm rendbe szedni a lakást. Felsöpörtem a szétszórt földet, amit két napja hozott be a nappaliba, mert

megkóstolta a virágágyásból, és ízlett neki, elpakoltam a konyhában az edényeket, amiket előrámt, mert keresett egy videókazettát. Még az is belefért a délutánba, hogy visszaszereljem a konnektort, amit előző este rántott ki a falból.

– Milyen érzés, anya? – kérdezem. – Még soha nem beszéltél róla.

Nem felel, hátradől a hintaszékben. Már havazik, elfedi a kertet, a körtefánk ágait egészen lehúzza. Hirtelen késztetést érzek, hogy odarohanjak, és megrázom a vékony törzset, jólesik elképzelni, ahogy az ágak megszabadulnak a súlytól.

– Kérlek, hívd fel a bátyádat – szólal meg anya. – Meg akarom mondani neki, hogy sajnálom.

– Most nem lehet – kerülöm a tekintetét. – Épp utazik, tudod, a repülőn nincs térerő. Majd holnap.

– Aztán nehogy elfelejtsd!

– Ígérem, holnap felhívjuk.

*

Kezembe veszem a rongyot, és megtörölöm a bőrt a farpofái között. Jobb napokon se találja már a vécét, pelenkázni kell. Reggel elég a tusolás, este nem. A szememet nem csukhatom be, de próbálok közben valami szörnyű emléket felidézni, azok élesebbek, mint a boldog pillanatok, és jobban elvonják a figyelmet. Eszembe jut a bátyám tizenhetedik születésnapja. Aznap is rólam szólt minden, osztályelső lettem az iskolában, a bátyám tortája csak este került elő. Csendben ettük a két-két szeletet, amit kaptunk, anya meg mondta, hogy a bátyám most már csaknem felnőtt, illene ennek megfelelően viselkednie, rászokhatna, hogy zakót hord, apa öltönyei úgyis ott porosodnak a szekrényben. A céggel is foglalkoznia kellene, hiszen a végrendelet értelmében ő lesz a vezérigazgató. Nem ártana felkészülni.

– Hát meg az udvarlás – folytatta, és szedett nekem még egy szelet tortát. – Annak is itt az ideje, Bence. Apáddal ennyi idősen már ismertük egymást.

A bátyám akkor szólalt meg először az este során. Emlékszem, remegett a karja, ahogy felállt az asztaltól, és bejelentette, hogy igazság szerint neki több mint fél éve van valakije.

– És anyádnak be se mutatod? – Anya felpattant, látszott az arcán, hogy nem tudja eldönteni, örüljön vagy bosszankodjon.

– Arra gondoltam, holnap eljöhetne vacsorázni.

Anya tapsolt egyet, és fogadkozott, hogy akkor ő nem is fest holnap, tesz a megbízókra, főzni fog egész nap. Ecsetelte nekünk a három fogást, s csak aztán kérdezte, hogy hívják a lányt.

– Nem lány – mondta a bátyám. A földre meredt, bal kezével a pulcsija rojtját birizgálta. – Gergő a neve.

Beleléptetem anyát a pelenkába, és felhúzom a derekáig. Rossz a méret, nehezen megy rá, mégis csendben tűri, ahogy összenyomom a tépőzárát a medencecsontja felett.

*

Csirkét sütök. Anya sokkal jobban csinálta, mint én, de már nem lehet a tűzhely közelébe engedni. Kenyeret szeletelni is csak akkor hagyom, ha mellette vagyok.

– Bence, hol a testvéred?

Fogalmam sincs, mikor jött be a konyhába, de most mögöttem áll, és bámulja, ahogy borsot szórok a húsrá.

– Attila vagyok – mondom, és rámosolygok. Összeráncolja a homlokát, látom, nem érti.

– Bence hol van?

– Holnap jön, anya.

Bólint, és arrébb csoszog. Leül a kanapéra, bekapcsolja az új tévét. Fél füllel hallgatom, ahogy váltogatja a csatornákat, végül az M1-en áll meg, ott reklám megy. Mosóporhirdetés, közérdekű közlemény árvákról, filmelőzetes. Leveszem a serpenyőt, és miközben hátrafordulok, hogy vessek rá egy pillantást, leverem a sótartót a konyhapultról.

– Te csörömpölsz, Bence?

– Nem, én Attila vagyok. A kisebbik fiad.

- Bence hol van?

- Amerikában... vagyis úton Amerikából! Bármikor megérkezhet.

Ettől megnyugszik, nézi tovább a tévét. Szedek a húsból mindkettőnknek, kiveszem a hűtőből a salátát, és a három tálat a kezemben egyensúlyozva leülök anya mellé.

- Kész az ebéd. Éhes vagy?

- Kisfiam, mondtam már, hogy nagyon sajnálom?

- Attila vagyok, anya.

- Mert tényleg nagyon sajnálom.

- Bence nincs itt.

Rám néz, az arcán bárgyú mosoly.

– Ó – mondja. – Mikor jön?

*

Nincs sehol. Azt hittem, alszik, de az ágya üres. Kiáltozom, lemegyek a kertbe, fel-le rohangálok. A fürdőben találom meg. Kezét a nyitott csap alatt tartja és bámul a tükörképére, a konyhakés centikre hever tőle.

– Anya... Mit csináltál?

Felém fordul, és olyan ködös a tekintete, hogy tudom, kérdezhetek bármit, nem kapok választ.

Felhívom a bátyámat. Több mint két órát könyörgök neki. Kérlelem, fenyegetem, próbálok hatni a lelkére. Elmondom, hogy anya rosszabbul van a tiszta napjain, mint amikor nem tud magáról, és erről egyedül ő tehet, majd azt is, hogy ma reggel kis híján öngyilkos lett.

– Nem – ismételteti. – Ezt nem.

Hidakról beszél, amiket nem akar újraépíteni, meg sebekről, amik behegeselek, és jobban fájna, ha felszakítanák őket. A múltat is felhozza, és azzal nem tudok vitatkozni. Amit anya csinált, arra nincs mentség. Mégis kérem tovább, hogy legalább Skype-on szánjon rá tíz percet, ha akarja, a kamerát is kikapcsolom, hogy ne kelljen néznie. Csak hadd mondja el, amit akar. Hadd békéljen meg önmagával.

– Tíz perc – mondja végül. – A te kedvedért.

*

Anya a kertben fekszik, széttárt karokkal nézi a vöröslő eget. Az ablakból figyelem. A körtefánk rügyezik, pedig csak február van. A bátyám karácsonykor ránézett, és azt mondta, nem értek hozzá, tavasszal meg kell metszeni. Húsvétkor megint jön látogatóba, akkor megcsináljuk. Anyának már nincsenek tiszta napjai, folyamatos figyelmet igényel, de a metszésre biztosan találunk időt.

Kilépek a verandára. Anyán pelenkát kellene cserélni. Majd később. Lesétálok a fűbe, mellé térdelek. Észrevesz, felül, arcáról eltűnik a mosoly.

– Bence, te vagy az?

– Igen, anya, én vagyok.

kép | Creative Family, shutterstock.com

Somfai Anna

ÁMOR ÉS PSZICHÉ

[SZAVADAT NE FELEDD]

2017-08-20 | SZAVADAT NE FELEDD, VERS

Nem emlékszel, hol vesztettük el a szalmakalapomat,
mikor vettük le az Ámor és Psziché posztert a falról,
nem emlékszel, hol ér véget a tengerparti sétány Nizzánál,
a bőrödön foltokban kicsapódott sóra,
a lábujjaid között a homokszemcsékre,
a meztelen sziesztákra,
nem emlékszem, hol volt a tested határa és
hol kezdődött az enyém,
éjszaka sosem gyújtottunk villanyt,
nehogy a fény megsebezzen,
mikor lett az élénkpiros-fehér leandersövényből
kókadt cserép a balkonon,
mikor vesztettük szem elől a horizontot, ahol a tenger
és az ég abban a kékségben összeér,
ahol feloldódhatunk,
nézd, az áramlatokon emelkedő sirály
még megtalálja a pontot, ahonnan kettőnket
egyetlen alaknak lát.

képl Antonio Canova: Ámor és Psziché, [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Handi Péter

AZ IMPORTÁLT NYELV

2017-08-09 | ESSZÉ

Képzeltető a beszélt és írott nyelv nemes ércfajtának, melyet a lelőhelyről felhozva hajlítható anyaggá dolgoznak. Ezt a munkálható-alakítható fémdarabot veszi kézbe az iparos, a szakember, a fémmunkás; forgatja, ismerkedik vele, majd ráhelyezi az üllőre, aztán vaskos és finomabb kalapácsaival munkába veszi. Alakítja, formázza – játszik vele. A hajlíthatóság a nyelv fő tulajdonsága. A fizikailag meghatározhatatlan halmazállapot. Valami, amivel mindent lehet csinálni, csűrni-csavarni, zeneivé tenni. Ezenkívül – minthogy mindannyiunk része – hordozni magunkkal és magunkban.

a jelen idiómái

A nyelv szerepéről morfondírozva akadtam nemrég Nádas Péter mondatára: „A nyelv, amivel az író dolgozik, nem ugyanaz, ha kiszakítják élő környezetéből.” A

megállapítással nehéz vitába szállni. Az *élő* nyelv, a munkanyelv azonban csak kevésbé kötődik a földrajzi értelemben vett nyelvgyakorláshoz. Az író magában hordoz egy nyelvet – bárhol él. A nyelv, úgy gondolom, hajszálcsovesen működik... „*Úgy gondolom*” – írom most, de előbb a „*szerintem*” szóval cicáztam, amit aztán elvettem. Miért? Mert úgy éreztem, manapság az „*élő*”, azaz a magyarországi nyelvhasználatban az „*úgy gondolom*” vagy „*azt gondolom*” formula kiszorította a „*szerintem*”-et. A „*szerintem*” inkább múlt századi – *szerintem*. Legalábbis most – *úgy gondolom*. A jelen idiómái óhatatlanul átszivárognak az idegen földön alkotó nyelvébe is. Még a hétköznapi beszéd rövidítései is, mint például a „*jogsi*”, a „*tesó*” vagy a „*szia*”. A múlt század első felében „*szervusz*”-sal köszöntek, ez átalakult a lezserebb „*szevasz*”-szá. De a más nyelvből magyarba csúszó, már rövidítetten érkező szavak némelyikének is akad becézgető változata: az „*oké*” (O.K. vagy okay) néha „*oksi*”.

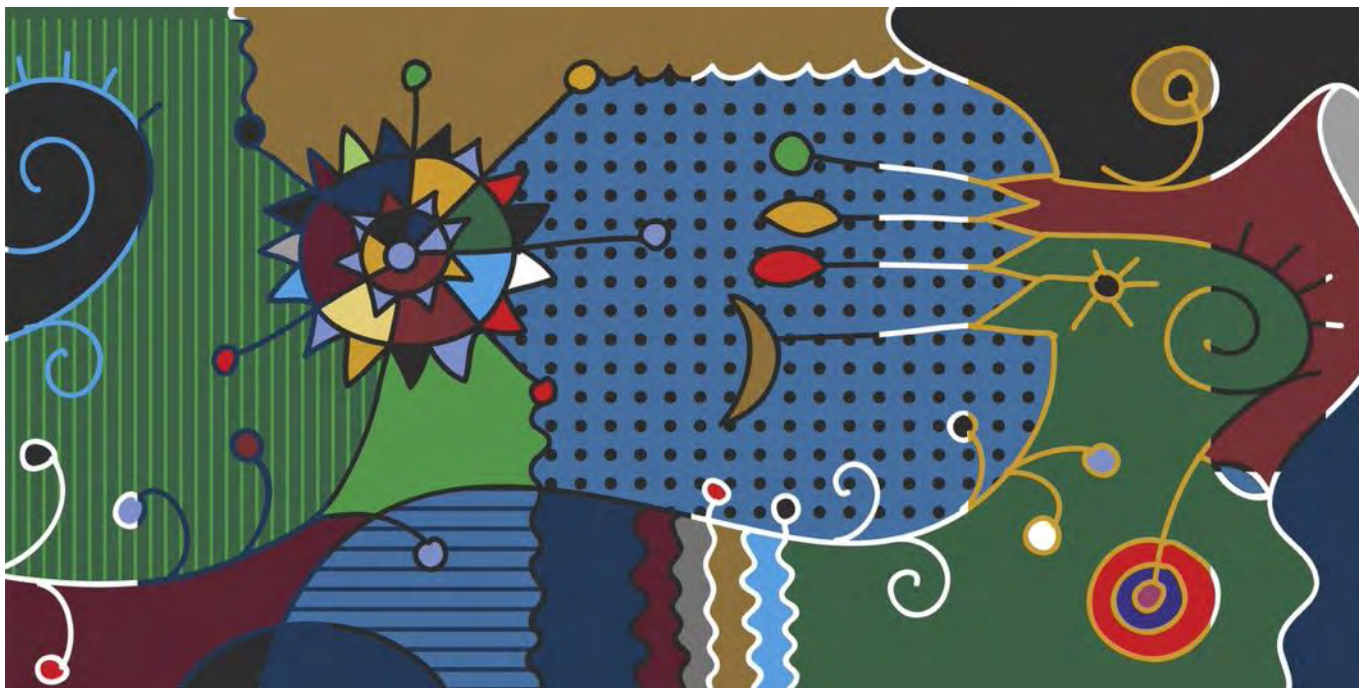

A nyelv *hajszálcsoves közlekedését* nemcsak tudatosan, ösztönösen is figyelni próbáltam. Az írónak az *élő nyelv-nyersanyagot* hallania és olvasnia kell – és ez manapság igazán nem megoldhatatlan.

nincs szűrő

Több mint hatvan éve kerültem el földrajzilag az anyanyelvtől, de edzésben maradtam, az irodalom segítségével követem a hazai nyelvhasználatot. Kezdetben kínosan ügyeltem a „helyes” nyelvtanra, az elemi, majd középiskolában tanított formulákra. Később a fegyelem nálam is lazult, úgy tűnt, maga a SZÖVEG lázadt az Akadémia és a politika parancsuralma ellen. A külföldre, tehát hozzám szivárgó irodalom termékenyítően hatott. Nem igyekeztem formák átvételére, a változások *filozófiáját* érzékelttem. Nyelvész ismerősöm megerősítette, hogy tulajdonképpen *helyes* nyelv nem létezik, csak – *érthető* nyelv. Azaz amit régen „szócsavarásnak” minősítettek, például a szórend fellazítása, nem *rontják a nyelvet*, inkább frissítik, kifejezőbbé teszik. A használt nyelv árnyalatosabb, mert praktikus átvágásokat, találóbb nyelvtani megoldásokat kínál. A „találóbb” szócska menlevelet adhat a nyelvbe csúszó idegen szavaknak is. A migráns szavakat és kifejezéseket a drótkerítés sem tartóztatja fel... A magyar nyelvterület népessége beépíti ezeket a jövevényszavakat az élő beszédbe, de – tapasztalatom szerint – csak akkor, ha valóban kifejezőbbek. Az elektronikus hírcsere új, nemzetközi nyelvet teremtett, az angol-amerikai eszperantót, és ebben lehetetlen is a hagyományos *nyelvvédelem*, itt nincs szűrő.

Az önmagának író persze elhatározhatja, hogy nem vesz tudomást anyanyelve változásairól, elvégre *van egy nyelve*, amit megőrzött, ezt a nyelvet forgathatja, munkálhatja. De az öncélúság elfogadása szellemileg mindenképpen korlátol. A kíváncsiság, az *érdeklődés* annyira erős lehet, hogy az ember beengedi az újat. Újabb példa: a Magyarországról érkező levelekben, újságcikkekben egyre többször találkozom az „alapvetően” szóval. A fél évszázada távollevő szókincsében az „alapjában véve” vagy „lényegileg, lényegében” helyettesíti, és feltételezem, a Magyarországon élő észre sem veszi a változást.

Az én viszonyom az anyanyelvvvel nem általánosítható. Ha valaki elvándorol, általában felcseréli a nyelvet egy másikra, új otthona nyelvére. Ez létfeltétel. Afféle „muszáj herculesi” mutatvány. De ha képes az új mellett megtartani és használni az anyanyelvet – az már duplaszaltó. Ilyenkor azonban a nyelvkincs, az idiómák tárháza az agyban ketté osztódik. A jövevény nyelv is részt kér a kamra tartalmából. Angol nyelvű keresztrejtvényt fejtek, más szót kell találnom egy megadott fogalomra, de a fogalom először magyarul ugrik be, és ezzel szinte elrekeszti, hogy rátaláljak az angolra. Fordítva ugyanígy, s ha magyarul tanuló angol magyar keresztrejtvényt fejt, hasonló csapdába esik.

belső tükörként

Ausztráliába településem után természetesnek tartottam, hogy írói-irodalmi törekvésemet magyarul őrizzem, gyakoroljam. Nem a patriotizmus, a helyváltoztatás miatti lelkifurdalás okozta, sokkal inkább a magyar szövegek szeretete, a húsz éven át magamba áramoltatott irodalom. Éreztem, úgy lehetek alkotó, ha lemondok az angol nyelven írásról. Az új nyelvet csak annyira sajátítottam el, hogy hasznos legyen a létfenntartáshoz és a szövegértéshez. Beszélem a *hétköznapi angolt* és élvezettel olvasom az angol nyelvű irodalmat. Sőt, ez

nagyban segíti magyar szövegeim formálását, mintegy belső tükörként vetíti agyam az olvasott szöveg általam elképzelt magyar változatát. Az átültetés ösztönös. Egyfajta nyelvpróba, összemérés.

Az anyanyelvet babusgató számára nagy kihívás a közvetlen környezet, mindenekelőtt a család. Nálam a család két egységből állt: akik az új területre érkeztek és akik az új földön születtek.

Ausztráliába érkezésem után négy évvel megnősültem, feleségem békéscsabai magyar. Otthon tehát anyanyelvünkön folyt a szó, munkahelyünkön viszont angolul. Szüleink, akik ugyancsak Melbourne-ben telepedtek le, képtelenek voltak megbirkózni az angollal, így velük mindig *egy nyelvet* beszéltünk, de egy szűk keretek közé szorult, az anyaország elhagyásával megállt és megmerevedett nyelvet. Gyerekeink – a harmadik generáció – az első éveikben kizárólag magyar beszédet hallottak és magyarul beszéltek, persze gyermeki szinten. De ez az *átadott* nyelv már részben más nyelvbe plántált szülőktől eredt, így a maga egyszerűségében sem volt „tisztá” magyar. Amikor kislányunk, az elsőszülött, óvodás lett, három hétig nem értett semmit, azt sem, hogy észrevételeit, kívánságait hiába próbálja magyarul mondani. *Nyelvnélküli* volt, ha a nyelvre mint érintkezési szerszámra gondolunk. Három hét után a lányom *hazahozta* az óvodai angolt, és ezzel megkezdődött a nagyszülők „magyarjának” lebontása. Mindkét generáció anyanyelvébe betüremkedett a *jövevény nyelv*, s ezzel párhuzamosan kopott a konzervált szókincs. A családi asztalnál kialakult az a keveréknyelv, ami egyszerre volt kifejezési birok, szavak és idiómák értelmező küzdelme – és persze roppant nevetséges.

A magammal és magamban hordozott batyu, az átmentett kultúra, irodalom, nyelv ennek a termékenyítő masszának a hatására is megállapodásra vágyott bennem. Világossá vált, hogy ezzel fogok élni, az anyanyelv átlényegült, *nyelvfeletti* dimenzióba került.

hagyomány-átadás

Kis praktikákat is alkalmaztam: gyerekeim esti altatásakor magyar énekeket és verseket duruzsoltam, gyakran a *Szeptember végén-t* meg Weörest. Ez szokványos apai gondoskodásnak, hagyomány-átadásnak tűnt, csakhogy én mindezt a magam érdekében csináltam – alkalmam adódott magyar szövegeket mondani, előadni és hallani. Nem törekedtem „átadni anyanyelvemet a következő generációnak”, hogy „őseim nyelvére emlékezzenek” – az ágy melletti praktika kizárólag magyar nyelvű előadás volt; performansz.

Aztán a szokásos „hajszálcsovésség” útján érkezett hozzám a hazai nyelv és irodalom. A múlt század végéig postán, hónapos-kéthónapos folyóiratokban szivárgott felém az *anyag*, ami megdolgozandó, forgatandó, alakítható, állandóan foglalkoztató kincsféleség is volt.

Gyakran – és hatvan év ausztráliai lét után joggal! – kérdezik tőlem, úgy hallom, kissé nehezményezve: „Miért nem írsz angolul?” Ilyenkor általában bonyolult magyarázatba fogok, a végén pedig mentegetőzöm. Hiszen nem *ott* vagyok már, hanem *itt*... Az a fontos, hogy egy nyelvvel *élhetek*. És csak egyszer.

kép | vasziliy buskov, shutterstock.com

Nacsinák Gergely András

LUSSINO, 1917

2017-08-04 | NOVELLA

A sziget a hajnal mélyén feküdt. A súlytalan égbolt alatt hatalmasan aludt a tenger. Úgy tetszett, az ég csupán a víz lélegzete, egyetlen sóhajtás, a mi szigetünk pedig, mint a sirály, mely egy kiszámíthatatlan pillanatban szárnyra kap, és más vizeken, más partok mellett telepszik le újból. Az ágynemű redői alvó tested körül gyűrűztek, a bőröd meleg volt, akár az előző nap forróságát még szemcséiben őrző homok. Színesre pingált ladikok tértek vissza az éjszakai halászatból, egyesével futottak be a kikötőbe, hajnallal megrakodva. A csukott zsalugáter résein át beszűrődő fény lassan

végigsiklott a lepedőn, finoman csalogatva elő pórusainkból és ernyedte tagjainkból a szétszóródott, szenderegő öntudatot. Ráérős vándorútját aztán a padlón folytatta, mindhiába élesztgetve melegével a hűvös követ; hosszan elidőzött egy-egy pala szürke csillámain, a repedésekben felkutatta a lerakódott tegnapi, tegnapelőtti és még régebbi nyaraktól visszamaradt álmok összegyűlt porát. Éjjelente úgy tűnt, nem a cserélődő vendégek, hanem ezek az álmok a kiadó szoba valódi, állandó lakói; népes társaság, melyben a békeidők lusta, naiv álmai jól megférnek e mostani háború idejének vad, kétségbeesett, sóvár és türelmetlen álmaival. Itt mi vagyunk a sóhajtozó, tétova lidércek, nem pedig ők: mi eltűnünk, de ők maradnak. Ők lakták be a szobát, mi csak tovább álmodtuk őket: hagytuk, hogy bennünk találkozzanak, átadtuk nekik idegpályáinkat, míg az ablaktáblákat kitárva egyetlen rohammal be nem veszi a szobát a nap, menekülésre készítette minden lenge élősködőt; sirályvijjogás hátán vágatott be a reggel, magával hozva kordék kerekének nyikorgását, öregasszonyok fürge pörölését, házak közé vont köteleken száradó ruhák csattogását – az induló nappali élet kibogozhatatlan hangjait.

egy kézirat mihaszna sorai

Nyári ruhád a szellőnél csak egy kicsivel megfoghatóbb, rendszerint ott volt a padlón, vagy felterítve a szék támlájára, az utolsó tegnapi mozdulat távoli

visszhangjaként; türelmesen várta, hogy ismét körüllebegjen, csípőd és bokád körül táncoljon az utcán, akár a hínár, a só, a zellerlevél, a halpikkelyek és az érett fügek illata. Az én öltözékem, fakó ing és vászonnadrág, gyűrötten hevert odébb, az asztallapon, jótékonyan fedve el egy kézirat mihaszna sorait. Mert a tengerhez képest minden leírt sorom néma és színtelen, és ez rendjén is van így. Betűvetők ne akarjanak a tengerrel konkurálni.

Guido Andolfato, flickr.com

A kávémérésből, feleúton a kikötő felé, olyan zajok szűrődtek az utcára, mintha megvadult tulkot igyekezne megzabolázni valami böllér – csekély sikerrel: a megvadult tulok pedig egy réges-régi, jól megtermett kávégép volt, hörögve adta ki magából, alighanem a lelkével együtt, fekete vérét, mely minden bizonnyal azért mosta ki oly sikeresen még bódult fejünkből az álmok maradékát, mert sűrűbb és sötétebb volt valahány holdtalan éjszakánál. Innentől lépteink már egy ritmusban kopogtak tovább az öbölhöz vezető lépcsőkön.

rejtett pogányság

És máris ott volt előttünk a tenger: kék tekintet, amely minden pillanatban az eget tükrözi, és húzza alá a zenitről a mélybe; magába olvasztja a napsugarat, szilánkokra zúzza a fényt, nevenincs színekkel keveri.

Vége-hossza-nincs ámulat, parttalan várakozás a tenger, s így mi sem tehattünk mást, mint hogy egészen feloldódtunk ebben a várakozásban, nem remélve, nem akarva és nem cselekedve semmit, amit a fény és a víz ne tehetne velünk vagy adhatna meg: te tengerré váltál, langyos ringatássá, és én fénypázmává, amely a kék csöndesség mélyére száll, titkait kutatja. A tenger mindenkiből hamar előcsalja a rejtett pogányságot: a kegyes atyák azért is jönnek megáldani minden Vízkeresztkor, mert érzik, hogy egy kerek esztendő alatt a tenger újra elpogányosodott – ébredzik, eszmélkedik már, megint istennek érzi magát. Semmi kétség: szendergő isten a tenger, talán a legutolsó, aki még nem feledte el, kicsoda.

A déli verőfényben ismét elrejtőztünk egymásba és azok közé az idejétmúlt álmok közé, amelyek befogadtak, vagy legalább megtűrték tisztavirág-életű jelenlétünket a falak között – azért a bútorok roppanásai, méltatlankodó nyekergésük alkalmasint elárulta, tulajdonképp miként is vélekednek rólunk. Mert mit is keresünk mi itt? – az égvilágon semmit, vagyis hát semminek tűnő önmagunkat. Egpár lehetetlen napot, mielőtt ismét magába nyel bennünket az odakint zajló végtelenített háború, amelyben senki sem lehet önmaga, nem játszhatja a saját szerepét, azaz senki sem lehet egyszerűen csak alvó mélység és játszadozó napfény. Messze, a Karszt metszően éles vonalát délután már jótékony pára oldotta szét és tette felhőhöz hasonlóvá, amelyet, úgy tűnt, bármely pillanatban odább fújhat a szél; de alkonyatkor

egyszerre visszakarta tömegét, hideg fények gyúltak ki rajta, melyek bántóan lyuggatták át a sötétség irháját, pirkadatig. Ezek emlékeztettek arra, hogy nem lehetünk sehol sem eléggé távol. Ilyenkor pár újabb mihaszna sor került a papírra.

Nadia Clabassi, flickr.com

Az este közeledtét a kibontott haj jelzi, amelynek hullámain futnak ki napszállta előtt egy órával a bárkák, és magukkal viszik a szárazföldek zsvaját és verítékét a kék hallgatásba. Itt, a kontinens egybefüggő örületétől távolodva megritkulnak a szigetek, és egyre hosszabb csöndekert iktat a szavak morájába a tenger. Mert nem a víz surrogása az egyhangú: minden apró kavics, kagyló- és csigahéjmorzsa másképp zörren, és a hullámok nem képesek kétszer ugyanúgy hozzájuk érni; az egyik észrevétlen cirógatással közeledik a parthoz, a másik ráborul, mint a feldúlt szerető. Számtalan apró hang-törmelék adja a tenger nagy hangjának összegét, amihez képest, nekem úgy tetszik, a mi emberi beszédünk, minden szárazon kopogó szavunk csak tiktakkoló monotonía. A tenger zenéje sosem ugyanolyan.

a horizont vonalán túl

Meglassul, felgyorsul a víz lélegzése, hol zihál, hol piheg, és van, hogy felnyög éjszakánként, mintha álmában sem tudná feledni ezt a ránehezedő lidércnyomást, a földet. Mert bent, a horizont vonalán túl, ilyenkor is naszádok hegyes orra sebzi fel, karmolja végig, és a mélyben gyalázatot tesz rajta a sunyi tengeralattjáró, ez az aljas szakrilégium. Mindebből mit se látunk, de tudjuk, mert ablakunkon ott verdes, tucatnyi vak pille képében az összezavart éjszaka.

Megfogadtuk, hogy nem számláljuk a szigeten töltött napokat, sem a napok óráit, mert ezek alattomos zátonyokként merednek elő a nyár hullámvásárlásából. Ezért az érkezéskor az időt, egy jókora formátlan salakdarabot, mindjárt a kikötőben vízbe dobtuk a mólóról: nyelje csak el, dajkálja vagy koptassa el lassan, nőjék be felismerhetetlenségig algák, moszatok, csigaházak. Bárhogya is, csak sohase lássuk viszont így, ahogy most ismerjük, érdesnek, nehéznek, szurokfeketének.

Hogya mégsem morzsolta szét egészen, arról nem mi tehetünk. Az indulás napját esők hozták hírül, és az ég fancsali ábrázata. A fény íve megtört, a tenger opálos lett, többé nem villódzott kacéran és makulátlanul. A dóm árnya egy lépéssel hosszabb lett, és rávetült a vízre; tört éleket rajzolt a kikötő sekély aljzatára. Éjjel, akár egy fölriasztott madárraj szárnycsapásai, szapora zápor vert végig a tetőcserepeken. Megébredtem: kábultan tapogatózva kerestelek, hogya megkapaszkodjam benned, mert úgy rémlett, a nehéz esti boroktól még bódult fejjel, mintha elszabadult volna az ágy, mintha inogna vagy vihar dobálná. Ujjaim föl-le siklottak – nem volt senki ott. Megnyugodva ejtettem vissza fejemet a párnára: úgy hát minden jól van, rendben van, nem az ágy, csak a világ inog. Kint az égzengés lehet vihar vagy ágyúdörgés, mit se számít. Már tudtam, hol vagy, hol keresselek: odakint fekszel, örök nyugalomban, mindjárt a part vonalán és a móló kövein túl; ott, ahol már nem ér el a promenád gázlámpásainak füzére, ott vagy, teljes biztonságban, és álmod mélyén tengericsillagok ringanak, hal cikáz, bölcs polip oson. Nincs mitől tartani: fekete vagy és moccanatlan, és az éjben senki más nem talál rád.

Ale Burns, flickr.com

Másnap összecihelődtem. A színehagyott ing, a vászonnadrág, csálé szalmakalap. Úti passzus, és a behívó. A kézitáska alján haszontalan papírok, rajtuk girbegurba sorok, egy töltőtoll, egy darabka ametisztkristály. Lépcsőfokok nyikkannak: kint kávéillatú, szélfúttá reggel.

*

Évekkel ezelőtt a Hartleben-féle „Illustrierter Führer durch Dalmatien” hetedik, 1907-es kiadásának lapjai közt akadtam erre a levélre. Az antikvárius csaknem negyvenezer forintért kínálta a kötetet (aranyozott kiadói vászonkötés, mintázott lapszélek, javított gerinc – egyetlen szépséghibája, hogy néhány oldal a nedvességtől, alighanem a ráfröccsent tengervíztől foltos), így még csak nem is gondolhattam rá, hogy magammal vigyem. Pedig a száz év előtti tengervíz-mosta nyomok csak még becsesebbé tették szememben a kötetet. A könyv Abbházia és Korfu közt kalauzolja végig a Monarchia utazóját a dalmát partokon és szigeteken, térképekkel, fotókkal, s

az elején még egy csinos szószedet is helyet kapott, amely a korabeli viszonyoknak megfelelően német-horvát-szlovén-görög-török kifejezéseket tartalmaz. A lapokat pergetve találtam rá az olasz nyelven írt papirosra, pontosabban, talált rám, pottyant az ölembe a négyrét hajtott írólap: átfutottam az első pár mondatot, és szégyen ide, szégyen oda, zsebre raktam. Abban az évben az volt számomra a nyaralás, hogy a kusza sorokat kínkeservesen kisilabizáltam és lefordítottam. Sohasem fordult volna meg a fejemben, hogy a bizonytalanságtól és félreértésektől hemzsegő fordítás-próbát közreadjam (épp akkoriban kezdett el foglalkoztatni az olasz nyelv megtanulásának gondolata), ha nem akad újra a kezembe éppen most, száz évvel az ott leírt nyár után. A sziget, melynek az ismeretlen szerző az olaszos névváltozatát használja (horvátul Lošinj, németül Lussin, görögül Apszórosz) Isztriától délre fekszik, mélyen bent az Adriai-tengerben. Úgy sejtem, a kikötő, amelyről szó van, és amelynek hiábavaló feladata az lett volna, hogy elnyelje az időt, Velij Lošinj lehet, a sziget két kikötővárosa közül a kisebbik, s egyúttal a régebbi – legalábbis itt „vethet árnyat a dóm” (voltaképp Remete Szent Antal nevét viselő késő középkori templom) a kikötő vizére. Több konkrét támpontot a szöveg nem kínál, különösen arra nézvést nem, hogy ki lehetett a könnyű inget, csálé szalmakalapot viselő száz év előtti utas, aki szecessziósan kacskaringós mondatokban énekelte meg kedvesét vagy a tengert – avagy kedvesét, a tengert.

felső kép | Nick Grosoli, flickr.com

S. Nagy Katalin

ÁMOS IMRE ÖNARCKÉPEI A „SÖTÉT IDŐKBEN”

2017-08-08 | ESSZÉ

Ámos Imre harminchét évesen halt meg 1944–1945 telén, valahol Ohruf (Németország) környékén. Sírhelye ismeretlen.

Ötévesen lett félárva, őt és beteg húgát anyja egyedül nevelte. Képein felesége mellett a leggyakoribb szereplő az anyja. Témáiban, motívumaiban is erősen kötődik a nagykállói csodaváró haszid zsidó környezethez (például: *Zsidó rabbi, A kabbalista, a Zsidó ünnepek* című linó-sorozata, *Noé bárkát épít*). „Tele vagyok emlékképekkel és misztikus gyermekkori mesék – Kálló szent levegője, Nagypám talmudi meséi és magyarázatai – tudat alatti és tudatos lerakódásaival” – írta. 1926-ban Pestre költözött, s amikor tehetett, hazalátogatott. Talmud-oktató nagypája tárgyai is festésre inspirálták – „asszociatív expresszionizmusnak” nevezi az így születő képeket.

kendőzetlenül megmutatja

1931-ben változtatta nevét Ungárról Ámosra – Ámos kispróféta iránti tiszteletből. Húszas éveinek végén készült egy olaj és egy akvarell mellképe, ezeken

kendőzetlenül megmutatja szomorúságát, rosszkedvűségét, bizonytalanságát. A műegyetemi tanulmányok után a Képzőművészeti Főiskolán Rudnay Gyula a mestere. Rudnay romantikus-realista szemléletmódja hatással volt *Önarckép Ady-maszkkal* című művére, amelyen már ott látható egyik visszatérő motívuma, a tükör. A kiállításokon szereplő képeivel díjakat, dicsérő elismeréseket kap, mégis: alig enyhülnek súlyos anyagi gondjai. Anna Margittal 1935-ben kötnek házasságot, s még abban az évben közös kiállításon mutatkoznak be az Ernst Múzeumban.

Hajnalvárás

Már 1935-ben fest kettős portrét, s a téma mindvégig visszatér. Anna Margit megpróbálja meggyőzni, hogy ne menjen vissza munkaszolgálatos ezredéhez – hiába. Mégis épp ez a feltétel nélküli szeretet, bizalom az erős, karakteres asszony iránt, az összetartozásuk sugárzó hite – meg a társadalmi realitásokból fakadó reménytelenség jelenik meg a képeken. Az egyik 1938-ban festett *Kettős portrén* a sötét színek mellett az arcokat, a férfi tekintetét követő széles, fekete kontúrvonal is

az iszonyatra utal. A gyors mozdulattal felvitt vörös festékfoltok pontos jelzői közérzetüknek. Soványak, de nem erőtlenek, tartják magukat, pedig mintha dőlne, elmozdulna a háttér. Minden bizonytalan, csak kettőjük kapcsolata nem. Egy évvel később, 1939-ben készült a *Hajnalvárás* című kép, amelyen a festőt és feleségét látjuk. Az előtérben jobbra az alvó festő sápadt arca, az önarcképein szokásos sötét sapka helyett vörös fejfedő, arca ugyancsak csukott szemmel. Ámos álomlátó, álomfestő, mint ezt verseiben írja. Az 1939-es év különösen nyomorúságos számukra, szegények, a támogatók köre nagyon leszűkül, nincs lakásuk és nincs műtermük, rászorulnak a jobb jövőt ígérő álmokra. A kompozíció alsó harmadát töltik ki ők ketten, de valójában a föléljük magasodó vörös kakas a központi figura. Visszatérő motívum, ugyanúgy a gyerekkori környezetből őrzött, mint a kép felső részében a háttérként megjelenő háztetők. Szól a kakas már – idézi a mű a nagykállói eredetű zsidó dalt, amely magyar népdallá vált.

1940-ben – ez már a munkaszolgálat kezdetének éve – dombos tájban festi meg kettősüket, előttük festővászon. Viszonylag sok a kék, mégis nyugtalan a kép a belső mozgásoktól, a távoli táj amorf formáitól, a felületen a sok zaklatott vonalkázástól, pöttyöktől. Ámoson az elmaradhatatlan sapka, szeme riadt, arcvonásai feldúltak.

önmagánál erősebb

Olykor gyermeki énjével mutatja meg önmagát: visszahúzódó, hallgatag, érzékeny. Anna Margitot önmagánál erősebbnek, határozottabbnak és bizakodóbbnak rajzolja. 1944 szeptemberében

találkoztak utoljára, Pesten, a Lehel úti kaszárnyában. Itt adta át utolsó rajzait egy vázlatfüzetben. 45 és fél kék tintával rajzolt lap. Nem hajlandó menekülni, összeegyeztethetetlennek tartja hitével. Innen indítják a menetet Németország felé. A *Szolnoki vázlatkönyv*ben szereplő kettős portrékon Anna Margit óvja férjét, némelyiken mosolyog is. Kapaszzkodnak egymásba, amíg lehet.

Kettős portréi mellett születnek angyalos önarcképei. 1933-ban az *Önarckép angyallal*. 1937 végén Párizsban készült az *Önarckép a Szajna parton angyallal*, s utána egyre gyakoribb az angyal jelenléte. A különböző technikával (olaj, akvarell, pasztell, tus, toll) 1938–

1944 között készült
 angyalos kettős
 önportrék között több
 igen jelentős mű. Az
Önarckép angyallal kissé
 balra forduló mellkép. Az
 előtérben a festő széles
 kontúrvonalak közé zárt
 gondterhelt arcán
 vöröses, fehér és kék,
 vastag, nyugtalan,
 töredezett, egymásra
 rétegzett festékfoltok. Az
 expresszivitást fokozza a
 mellkas többféle élénk és
 letompított sárgája. A
 fénylő, fel-felizzó előtér
 mögött balra a
 középtérben mintegy a
 művész vállából

Kettős portré

magasodik az angyal

nyakáig egy vörös létra: Ámos fontos motívuma. A létra szimbolikája összetett, de mindig az Ég és a Föld közötti kapcsolat keresésére utal. Az ószövetségi létrán, Jákob lajtorjáján fel- és alászállnak az angyalok. Számos keresztény szentnél spirituális eszköz a földtől emelkedéshez. A lent és a fent összekötése mellett alapvető az Isten felé vezető úton. Ámos Imre hívő ember volt, számára a „sötét időkben” (ez képcímként és verseiben is visszatérő szókapcsolatként kifejezése a kornak, amelyben élni, dolgozni kényszerült) a létra az ég kapujához, a menybe jutáshoz vezet.

Az 1939-ben (talán 1940-ben) festett, ugyancsak *Önarckép angyallal* képen a festő és az angyal is rendkívül szomorú, a visszafordíthatatlanul múltó időt jelző testes óra választja el őket, és barna, száradó, virágtalan növény szárak. A festő, voltaképpen

csak sapkás feje, a kép aljában látszik, egyik kezével támasztja csukott szemű arcát. Az egész alakos angyal nagy szárnyakkal mintha épp akkor lépett volna a kép terébe. Jobbra hátul viszont tágas a tér, messzire látni az ég kékjére és az elmosódott házakra. Álombeli látomás. A távlat, az óra ovális számlapja mégis kivezet a szomorúságból.

a fenyegetettség hangulata

Az 1942-ben festett *Önarckép átsuhanó angyallal* súlyosabb, tragikusabb kép.

Ámos már túlélte néhány

munkaszolgálatos időszakot. A külső

körülmények és a belső állapot egyaránt indokolják a „sötét idők” sötét színeit. Még a vörösek is sötéten izzanak, még a kékek sem a remény hordozói, az angyal mély narancssárgáiban sötét tónusok súlyosbítják a szárnyas lény amúgy is szokatlanul nehéz tömegét. A festő arcának halotti fehérje nem ellensúlyozza a többi színt, inkább fokozza a fenyegetettség hangulatát. Ámos karikás, szinte vaknak tűnő szeméből könnyek csorognak, szája élettelen. Az angyal arca is eltorzult. Egy ablakkeret választja el a festőtől. Nagy kézfeje azonban mintha belógna abba a térbe, ahol a festő furcsa alakzatú növényt tart a kezében. A két arc és a két kéz a két tér ellenére összetartozik a kompozícióban, a távolibb angyal a kép előterében álló embert figyeli. Mögötte, távolban a gyerekkori ház. Ámos Imre festményei színvilágukon túl képkivágásaikról, zsúfolt és szokatlan kompozícióiról is azonosíthatók.

1942. március 18. és 1943. június 29. között Ámos Ukrajnában munkaszolgálatos. Az átsuhanó angyalos önarcképe ez előtt készülhetett. 1941-ben a Délvidékre viszik.

Alkony

A munkaszolgálatban nem tud festeni, de vázlatfüzeteibe rajzol, naplójába jegyzetel, viszonylag sok önarcképet is, tollal, tussal. Az angyalok változatosabbak, mint az otthon készült festményeken. Nem átszellemült lények, a maguk személyességében

vannak jelen, erősek, mozgékonyak, tevékenyek, érzelmekkel telítettek, az ember életébe avatkozók. Égi közvetítők, természetes közegük a föld feletti szféra, számukra nem gond a gravitáció legyőzése, könnyedén kísérik a röghöz kötött embert. Ámos istenhitének teremtményei. „Kitárom zsenge vézna testem a magasságos ég felé” – írja egyik versében. A munkaszolgálatban készült rajzokon gyakran szerepelnek hárman együtt: Ámos, Anna Margit és az angyal. Előfordul az is, hogy az angyal arcának a festő saját arcát kölcsönzi, különös hatást vált ki ez az azonosulás.

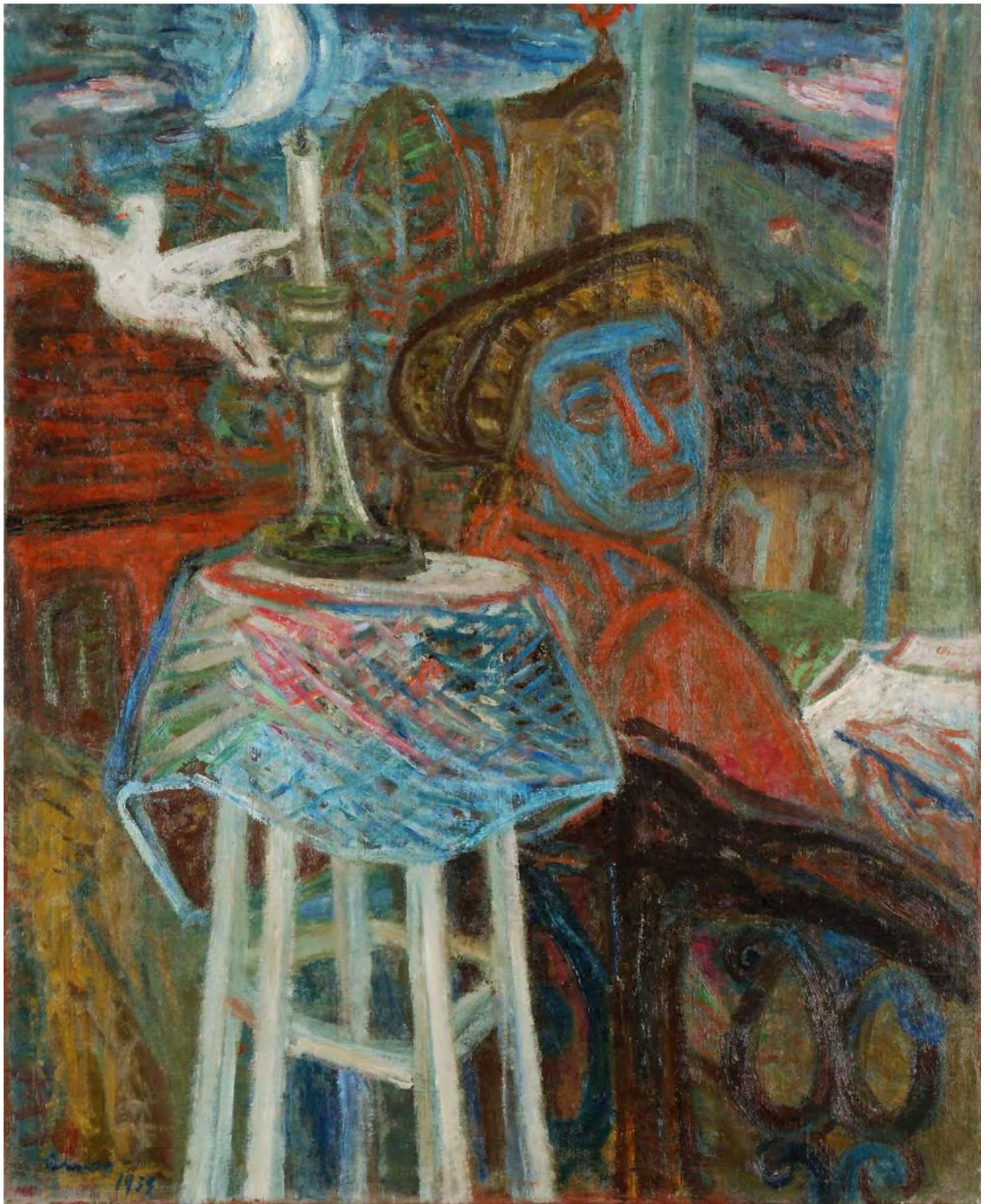
Nemcsak jó, együttérző, segítő angyalok láthatók az önarckép és a kettős portré rajzokon. Az utolsó évben, 1944-ben sokasodnak a fenyegető, gonosz, sötét angyalok – zaklatott, vastag kontúrvonalak közé zárva. A pusztulás, pusztítás, a végzet, a halál angyalai. Itt a létra vízszintesen látható, azaz nem lehetséges az égbe jutás.

lidércnyomásos színek

A kettős portrék – feleségével vagy az angyallal – mellett sok olyan önarcképet festett és rajzolt, amelyen saját arcán, mellképén kívül a műterem, a szoba részlete látható, vagy

gyümölcsök csendéletszerűen elrendezve, esetleg néhány szál virág, ám ezek sem képesek oldani az önarcképeken látható végérzetet. A külső világ fojtogató légköre, személyes tapasztalatai nagyon is indokoltá teszik a lidércnyomásos színeket, a vastag, fekete kontúrvonalakat az arcon. Némelyik képen hunyt szemmel ábrázolja magát – „Valami szörnyű sötétség fekszik az embereken, mintha meg lennének fertőzve valami bacilussal” – írja 1938. december 21-én a naplójába.

Önarcképeinek két jellegzetes színe a fekete (halál, gyász) és az égő vörös (vér, tűz). Széles fekete kontúrvonal fogja össze az arcot, a két szem körül is sűrű, vastag, mély feketék. A vörös jajkiáltás. 1939 a nyomor, az otthontalanság, a műterem nélküliség éve. A lehetetlen körülmények ellenére úgy fest, mint aki tudja, nem sok ideje van hátra.

A festő

Az 1939-ben készült *A festő* című művén az előtérben textillel takart magas, fehér konyhai széken vagy állványon fehér gyertya kanóccal, mellette nagy, fehér galamb repül kifelé a képből. Mintha Ámos valamelyik angyala változott volna a békét jelképező galambbá. Ő a legkonkrétabb, legvalóságosabb szereplője a műnek. A többi tárgy bizonytalan, álomszerű. A néző felé forduló arcú festő Ámos Imre az önarcképeiről elmaradhatatlan sapkával. Előtte festett lapok, azok felett ablak, melyen át a gyerekkort megidéző házak, elmosódott táj, ijesztő lila felhő látszik. Az ablakkeret tükör vagy festmény kerete is lehetne, és a távoli tájrészlet kép kivágás. A festő szeméből lemondás árad, szája széle sírásra görbül. Különös ellentmondás: az arc nyugtalanító kék színe, mely magára vonja a figyelmet, kiemelkedik a zsúfolt kompozícióból.

szűk háttér

Az ugyancsak 1939-ben festett *Önarckép szöggel és kalapáccsal* szokatlan formájú, az inkább álló önarcképekhez képest ez fekvő, vízszintesen megnyújtott. A nagyfejű kalapács nyeléből csak kevés látszik. Nekitámaszkodik súlyosan, fenyegetően a festő állának. Mintha fegyver lenne. A szögek és a kalapács a műterem kellékei, a képkeretezéshez is fontosak, de ez itt nem munkát segítő eszköznek hat. Ámos legtöbb önarcképén jobbra fordul, illetve szembe néz, itt balra, kifelé figyel. Jobbra a szűk háttérben árnyalakok. Ámos figuratív festő, még tájképet is keveset festett, szokatlan nála az ilyen alaktalan, azonosíthatatlan forma. Ez is az egyre elviselhetlenebb létezésre utal.

Utolsónak az 1943-ban festett *Önarckép ravatalont* emelem ki. A fekvő formátumú képen a nyitott koporsóban saját halott arca. Csukott szem, beesett orr, sovány arc. Fejénél egyetlen égő gyertya, tartóban. A másik oldalon egy szál virág. De tudjuk, a búcsúztatás sem adatott meg a festőnek, eltűnt nyomtalanul. Az Ámosra jellemző sötétebb kékek helyett itt világosabb kék vonalak keretezik a halott arcot és a fej körüli vásznat. Égi kék: a földbe temetés és az égbe jutás reménye. Önarcképei többsége – saját megfogalmazása szerint – expresszív és szuggesztív, az *Önarckép ravatalon* képre különösen érvényes a jellemzés.

A magyar képzőművészek közül többen is készítenek a háború, a láger, a gettó, a munkaszolgálat embertelen körülményei közepette önarcképeket (Gedő Ilka, Kádár György, Román József és sokan mások). Nemcsak az angyal, a létra, a gyertyatartó teszi egyértelművé Ámos rajzain, hogy pokoljárása, kitaszítottsága zsidóságának következménye. Arca akkor is a zsidó sors hordozója, ha semmilyen jel, szimbólum nem utal zsidóságára.

Álmodó rabbi

Az 1940-ben készült, 14 lapból álló *Ünnep* linóleumsorozaton, az 1944-ben készült 17 lapból álló *János-jelenések* tusrajzsorozaton és az 1944-ben az utolsó rajzokat tartalmazó *Szolnoki vázlatkönyv*ben már ismerős arcát, személyét, tulajdonságait, küzdelmeit, fájdalmait látjuk. 1938 utáni önarcképei a magyar holokauszt emlékművei. Tanúvallomások az egyre fojtogatóbb élethelyzetről, egyre komorabb, kiszolgáltatottabb lélethelyzetről.

borotvaélen táncolt

1937 volt az utolsó, emberhez méltó év az életében, különösen az a három hónap, amit Párizsban töltött feleségével; Chagallt is meglátogatták. Ámos kezdetől fogékony volt a szépségre, öröme, nagyon is ismerte a derű képességét, vallásos hite szinte idilli reménykedéssel társult (*Az öreg templomszolga a mennyországgra gondol*, 1936; *Az öreg templomszolga a gyerekeknek mesél*, 1936; *Párizsi önarckép*, 1937; *Álom a Luxemburg-kertben*, 1937; *A kabbalista*, 1938). 1938-tól eltűnik ez a hangulat (például: *Sárga angyal*, 1939). „Mikor hazajöttünk, a világ már borotvaélen táncolt” – emlékezett Anna Margit. Festésmódja, színvilága is megváltozik ekkor, zaklatottabb, zsúfoltabb, kontúrosabb, a formák keményebbek. Az 1944-ben készült *Apokalipszis*-sorozatában az angyalok még szembeállnak a gonosszal, utolsó rajzain azonban vesztésre állnak.

felső kép | Ámos Imre. Sötét idők VIII. Emberpár apokalipszisben.

Csepeli György

REFORMÁCIÓ ÉS INDIVIDUALIZÁCIÓ

2017-08-25 | ESSZÉ

2017. október 31-én lesz ötszáz éve, hogy a wittenbergi vár kapuján megjelent egy 95 pontba szedett hirdetmény, melyben a következőket olvashatta az arra járó, feltéve, hogy értett latinul: „Az igazság kiderítése igyekezetétől indítva, megvitatásra kerülnek az alábbi tételek Wittenbergben, tisztelendő Luther Márton atya, a szabad művészetek és a szent teológia magisztere s ugyanott ezeknek rendes előadója elnökletével. Ezért kéri, hogy akik nem jelenhetnek meg ezeket velünk előszóban megvitatni, tegyék meg távolból írásban. A mi Urunk Jézus Krisztus nevében. Ámen.”

A hirdetmény eredetijét Albert, mainzi püspök is megkapta, aki nem volt rest kivizsgáltatni a tételeket, s az elmarasztaló véleményt azonnal elküldte Rómába X. Leó pápának. A tételek németre fordítva időközben nyomtatásban is megjelentek a német nemzet szent római birodalmának számos városában.

abszolút hatalmát fenyegetik

X. Leó, aki a pápaválasztáskor csak pár szavazattal előzte le Bakócz Tamást, nem siette el a választ. Luther tételeiből annyit értett meg, hogy azok a pápaság abszolút hatalmát

fenyegetik a testek és a lelkek felett. Több mint két évbe telt, míg megszületett a Luther tételeit elítélő bulla, melynek kezdő szavait maga a pápa írta: „Kelj fel, Uram! Kelj fel és tégy ítéletet az ügyed felett! Emlékezz meg a gyalázatról, amellyel egész nap téged illetnek az esztelenek! Jusson színed elé imádságunk, mert rókakölykök dúlják a szőlőt, aminek sajtóját pedig egyedül csak Te taposhatod! Mikor felmentél a mennybe Atyádhoz, a szőlő – ami a dicsőséges Egyházat jelképezi – gondját, igazgatását és vezetését Péterre bíztad, a te helytartódra és az ő utódaira. Most pedig a vadkan kitört az erdőből, hogy feldúlja a szőlőt és a vadállatok akarnak lakomát ülni a romjain!”

Az arrogáns, tekintélyelvű válasz önkéntelenül is igazolta Luther tételeit, melyek szerint „egyedül az Istené a dicsőség”. Ha akarta Luther, ha nem, tételeinek nyilvánosságra hozatalával a Nagy Válás a Menny és a Föld között megtörtént. A wittenbergi tételek futótűzként terjedő igazsága philoktéteszi sebet ejtett Krisztus Misztikus Testén, melyben az egyház magát a világban megjelenítette. A pápa nem látta, s helyzeténél fogva nem is láthatta, hogy a tételek igazságában hívők szemében a vadkan, aki feldúlja a szőlőt, nem Luther, hanem ő maga, s a vadállatok az ő hatalom- és kéjvágyó elődei, akik már régen ott lakomáznak a gazdátlanul hagyott, feldúlt szőlő romjain.

A látható egyház eltűnt. Az ember magára maradt Istennel, aki levette válláról a jó és a rossz közötti választás terheit. Egyedüli támaszként az Írás maradt, melynek értelmét mindenkinek magának kellett megfejteni. Az akarat szabadsága helyett az

ember elnyerte az ítélet szabadságát (Rao, 2017).

Ifjabb Pieter Brueghel: Tavasz, Wikimedia Commons

Hogy az egyszeri, megismételhetetlen, individuális személyiségnek egyáltalán lennie kell, az nem szükséges. Heidegger mutat rá, hogy az individualizáció lehetősége a Nyugat szellemi-történelmi ittlétének kezdeteiből ered, melyeket a görög filozófia tárt föl (Heidegger, 1992). E kezdetek emelik ki a nyugati embert a törzsi-közösségi létből. Az ókori görög és római társadalmak arisztokratikusan korlátozták az individualizáció lehetőségét, de akinek ez megadatott, elmondhatta, hogy „az vagyok, aki vagyok”.

Krisztus áldozata elvben felszámolta az individualizáció arisztokratikus akadályait. Isten országának kapui mindenki előtt megnyíltak, függetlenül attól, hogy milyen társadalmi kategóriába tartozott. Krisztus és az ember közé azonban beékelődött az Egyház, amelynek hierarchikus rendje egyenlőtlen esélyeket tartogatott az emberek számára, hogy megtalálják és megismerjék saját magukat a földi életben.

közvetlen kommunikáció

A reformáció kiiktatta az ember és Krisztus közé ékelt közvetítő szervezetet, közvetlen kommunikációra szólítva fel az embereket magával Krisztussal. A következményként

létrejött szekularizáció széttepte a lelki és a világi hatalom között korábban eltéphetetlennek hitt kötelékeket, megfosztva az egyházat anyagi javaitól, s szabaddá téve a társadalmi terepet sok (ha nem is minden) hitvallás számára.

Megszületett az új ember, aki tudja, hogy a földi dolgokban önmagán kívül senkire sem számíthat, megállíthatatlanul szerez, kutat, hasznot haszonra halmoz.

A szabad ítéletalkotásra felszólított ember nemcsak az Írás értelmezésében vált szabaddá. A dogmák hatalmát megtörve kutathatta a világ ügyeit, amelyek már nem titkok, hanem megoldandó problémák. A racionalizáció letépte a jelenségekről a varázslatot, s pőre valóságukban mutatta meg azokat.

Az individualizált, racionalizált és szekularizált embernek intézményekre volt szüksége, amelyek akadálymentesítik a hitvallást, s lehetővé teszik számára az individuális, racionális, e világi cselekvést a társadalomban, melynek terepe a gazdaság, a politika, a kultúra és a tudomány.

Legelsőként a kontrollálatlan nyilvánosság jelent meg. Luther vitára hívta követőit és ellenfeleit, akik nézeteiket élőszóban és írásban adták elő. A nézetek írásos közzétételét megkönnyítette az új kommunikációs eszköz, a nyomtatás, amely felszámolta a tér és az idő távolságát, s minden írni és olvasni tudó számára lehetővé tette a bekapcsolódást a vitába. A kevesek által ismert latin nyelvet felváltotta az anyanyelv. Luther németre fordított Újszövetsége 1522-ben jelent meg, amit 12 év után követett a német nyelvű Ószövetség. Az anyanyelvű Bibliák kiadása és terjesztése az egyes nyelvi közösségekben a nemzetné válást segítette. A nyilvánosság kibontakozása érdekében is megsokasodtak az iskolák. A nemzetet nem ismerő egyetemes egyház kereteinek eltűnésével a reformált kereszténység emberének cselekvési tere a szuverén nemzetállam lett, éltetője pedig a szabad polgárok politikai közösségében a vita, a nézetek ütköztetése.

A világi tevékenységek végzésére ösztönzött polgárok versenyében létrejött az osztályok rétegződése, s ez a rendi hierarchiától eltérően az egyének számára lehetővé tette a felfelé, s a lefelé irányuló mozgást.

Ifjabb Pieter Brueghel: Parasztesküvő, Wikimedia Commons

A nemzetállam határai között a gazdasági működést a piac biztosította, mely az egymással ütköző magánérdekek konfliktusát dinamikus harmóniává oldotta.

A reformáció megteremtette a lelki alapokat, melyekre a liberális társadalom modern gazdasági, politikai és kulturális intézményei épültek.

Bár történtek rettenetes botrányok, a reformáció óta eltelt 500 év alatt Nyugaton a modernitás diadalmenete zajlott. A Nyugat a világ jóléti szigete, mágnesként vonzva a világ kevésbé prosperáló területeiről bevándorlók millióit. Mint a dominó, sorra dőltek a birodalmak, önállóvá váltak az egykor gyarmati sorba taszított népek. Marx jóslata a világot egységesítő forradalomról fordítva valósult meg. Nem keltek fel, s nem egyesültek sem a föld rabjai, sem az éhes proletárok. De a világ valóban

nemzetközivé vált. Az egykori kommünár, Eugene Pottier 1871-ben írta meg a nemzetközi szocialista munkásmozgalom dalát, az Internacionálét. Ironikus módon a történelem ezt a dalt a gazdagok és szépek nyelvére írta át. Nem a föld rabjai, nem az éhes proletárok, hanem ők fogtak össze, ők törölték el végképp a múltat, övük volt és övük maradt a pompa és a fény. Hozzájuk jutott el Luther és Kálvin üzenete, hogy nincs többé védelmező felettük, nem véd senkit se Isten, se király.

eltemette a múltat

A Szovjetunió összeroppanását követően, a hidegháború végén írta Fukuyama esszéjét, amelyben végképp eltemette a múltat, s meghirdette a modern egyén idejének eljövételét.

„...az elismerés iránti vágyat, az élet kockáztatását pusztán elvont célok miatt, az egész világra kiterjedő ideológiai küzdelmet felváltja a gazdasági kalkuláció, az újabb és újabb felmerülő technikai problémák megoldása, a környezettel kapcsolatos gondok kezelése és az egyre kifinomultabb fogyasztói szükségletek kielégítése. A történelem utáni időszakban nem lesz művészet, nem lesz filozófia, csak egy szűnni nem akaró igyekezet az emberi történelem múzeumának karbantartására. Erős nosztalgiát érzek az egykor létezett történelem iránt magamban, s másokban, akik körülöttem vannak. Ez a nosztalgia a történelem utáni korszakban is táplálni fogja a versenyt és a konfliktust. Ha elkerülhetetlennek tartom is ezt a fejleményt, a legellentétesebb érzések élnek bennem a civilizációval kapcsolatban, mely Európában és Európa észak-amerikai és ázsiai hajtásaiban 1945 után létrejött. A történelmet talán az unalom éleszti majd újjá, mely a történelem végét követő évszázadokban vár ránk” (Fukuyama, 1989. 18. o.).

A történelem nem érhetett véget, mivel a modernitás csak látszólag győzött. Az emberi lét lehetőségeiben rejlő individualizáció, melynek szellemét Luther forradalma kiszabadította a palackból, valóban futótűzként terjedt el a világban. A protestáns etika kiszabadította a tradicionalizmus börtönéből a kapitalizmus szellemét, s erényként mutatta be az egyén önző, kíméletlen szerzési vágyát, amit korábban az ókorban és a középkorban is „a legmocskosabb szellem és a legalantasabb érzület kifejezésének bélyegeztek volna” (Weber, 1982. 54–58).

A Nagy Válás radikálisan átalakította az emberi ittlét feltételeit, megteremtette a tömegek érzéki közösségét, de nem váltotta be a tényleges egyenlőség reményét. Az individualizáció lehetősége korántsem jelentett mindenki számára valószínűséget. Az esélyegyenlőség liberális rendje újratermelte a korábbi egyenlőtlenségeket.

A modern világban is kevesen voltak, akik a létező egészének bizonytalanságával szembeszállva megteremthették önmagukat, büszkén kimondva Oidipusz egykori szavait: „az vagyok, aki vagyok”. Ha változtak is a feltételek, nem változott a javak elosztásának rendje. Bár a protestáns etika adta lehetőségek okán a rabszolgatartó és hűbéri társadalmakhoz képest a modern korban többen lettek kiváltságosak, a gazdasági, politikai, kulturális és hálózati tőkejavakból nem jutott mindenkinek egyenlő rész. A javak eloszlása a skálafüggetlen eloszlás törvényeit követte. A Pareto által lefektetett szabály szerint a vagyonból, hatalomból, tudásból keveseknek sok jutott, és sokaknak kevés.

A létező világ kellős közepén magára hagyott többség dermesztő élményét Nietzsche írja le az istenkereső esztelen embert megjelenítve, aki nappali fényben a piacon lámpást gyújtott, s azt kérdezte, „hová tűnt Isten?”. Hallgatóságát megdöbbenve kijelentette, hogy „mi öltük meg őt – ti és én. Mindannyian gyilkosai vagyunk. De hát hogy cselekedtük ezt? Hogy voltunk képesek kiinni a tengert? Ki adta nekünk a szivacsot, hogy az egész horizontot eltöröljük vele? Mit tettünk, amikor eloldoztuk a Földet a napjától? Merre mozog most? Merre mozgunk? Egyre távolabb valamennyi naptól? Nem zuhanunk-e szakadatlan? S vajon hátrafelé, oldalra, előre, mindenfelé?

Ifjabb Pieter Brueghel: Falusi ügyvéd, Wikimedia Commons

Létezik-e még Fent és Lent? Nem valami véghetetlen Semmiben tévelygünk? Nem az üres tér lehel-e ránk? Nem lett-e hidegebb? Nem éjszaka közelít-e, s mindinkább éjszaka? Nem kell-e fényes délelőtt lámpásokat gyújtanunk? Semmit sem hallunk még az Istent temető sírásók zajából? Nincsen még orrunkban az isteni rothadás bűze? Az istenek is elrothadnak. Isten halott! Isten halott marad! És mi öltük meg őt! Hogyan vigasztalódjunk, mi leggyilkosabb gyilkosok? A legszentebb és leghatalmasabb, amivel csak bírt a világ, a mi késeink alatt vérzett el. Ki törli le rólunk ezt a vért? Miféle víztől tisztulhatnánk meg? Miféle vezeklési szertartásokat, miféle szent játékokat kell majd kitalálnunk? Nem túl nagy-e nekünk a tett nagysága? Nem kell-e nekünk magunknak istenekké válnunk, hogy legalább méltóknak tűnjünk hozzá? Nagyobb tett még sosem történt – és mind, aki csak születni fog utánunk, e tettnél fogva tartozik egy magasabb történelembe, mint minden eddigi történelem” (idézi Heidegger, 2006.188–189.)

Gazdasági, politikai és kulturális javak hiányában a sokaság számára lehetlenné vált a szembeszállás a létező egészével, a tulajdonképpeni képesség az emberi létezésre. A sokaságban mindenki a másik lett, senki sem lehetett önmaga (Heidegger, 1989).

A prosperáló kapitalizmusban az Akárki a szükségessé vált fölösleges termékek és szolgáltatások fogyasztásának kábulatában nem érezte a Semmi szorítását, mely elkerülhetetlenül nyomasztó lett, mihelyt porszem került a liberális gépezetbe, és fenntarthatatlannak bizonyult a szabadság, az egyenlőség és a testvériség illúziója. Válságok idején a philoktétészi seb újra meg újra felfakadt a nyugati társadalmakban.

elviselhetetlen magány

A senkiség elviselhetetlen magányát az elképzelés adta közösségiség oldotta, mely különböző változatokban kínálta a kitörést a Semmiből. Az azonosulást képzelt

közösségekkel a tekintély szükséglete éltette – ez a magát Valakinek álcázó Vezér és az Akárkik közössége közötti kapcsolat kötőanyaga.

A szabadság előli menekülés egyik útja az új közösségiség első nagy élményét adó nemzet felé vezetett. Luther német mondatai mintát és erőt kínáltak mindenkinek, akinek anyanyelve német volt, megteremtve a németként átélt sors házáat. Az anyanyelvi bibliafordítások, az anyanyelvű nyomtatás révén tömegek számára elérhető és érthető hitviták minden népben megerősítették a szuverén nemzeti akaratot. Ez az akarat vált a nacionalizmus alapjává, tekintélyelvű elfajulása a Nyugat nemzeteit a 20. század első felében kétszer is szembe fordította egymással.

A szabadság előli menekülés másik útja a nemzettől eltávolodva a nemzetköziség felé vezetett, felszabadulást és e világi megváltást ígérve a liberális társadalom veszteseinek. Ez is tévútnak bizonyult.

Az egyéni szabadság szellemét Luther forradalma szabadította fel, de Luther nem tehet arról, hogy csak kevesen tudták a szabadság terheit viselni, s elmenekültek a szabadság elől (Fromm, 2002). A nemzeti és a nemzetfeletti tekintélyelvű közösségek durván megfosztották az egyént a szuverenitását egyedül biztosító lét lehetőségétől. A tekintélyelvű közösségek mereven megszabott határok mentén választották szét a sajátként elfogadottakat és az idegeneket. A sajátokból üldözők, az idegenekből üldözöttek lettek.

A liberalizmus globális győzelmét ünneplő Fukuyama cikke 1993-ban a *Foreign Affairs*-ben válaszolt a Harvard Egyetem professzora, Samuel Huntington (Huntington, 2015). Könyve a nyugati kereszténység civilizációját, benne a reformációval, az emberi ittlét egyik, az emberiség jövője szempontjából nem feltétlenül sikeres megvalósulásaként mutatta be. Huntington érvelése szerint a mai világban új rend alakul ki, amelyben a Nyugat elkerülhetetlenül konfliktusba kerül a versenytársakként fellépő más civilizációkkal. A versenyben ott látjuk a kínai, a buddhista, a japán, a hindu, a latin-amerikai és afrikai civilizációkat. Közvetlen közelségben élünk az ortodox kereszténységgel, melynek egyházai nem szembesültek a reformáció kihívásaival. A szembeszegülőket eretnekekké nyilvánítva elszigetelték és kiiktatták. A napi hírek riasztó tálalásában találkozunk az iszlám civilizációval, melynek agresszív, fundamentalista képviselői a globális igazságtalanságok helyreállítását ígérnek frusztrált híveiknek. Bonyolítja a helyzetet, hogy a nem nyugati civilizációk határai már nem a nyugati keresztény civilizáció által elfoglalt területen kívül vannak. A civilizációkat elválasztó határokat Berlinben, Párizsban, Brüsszelben, Londonban találni.

Ifjabb Pieter Bruegel: Imádkozás, Wikimedia Commons

A Nyugat csak akkor tarthatja meg a civilizációk világhálózatában kitüntetett helyét, ha megújul.

Civilizációnk görög–zsidó–keresztény kezdeteihez visszatérve meg kell tanulnunk újra a létező világ bizonytalansága közepette kérdezni – a lehető legegyszerűbbeket, ahogyan például Hankiss Elemér: „kordában tartható-e a terrorizmus? Kiküszöbölhető-e a nukleáris robbanás veszélye? Megállítható-e a Föld túlnépesedése? Mit lehet kezdeni a javak globális elosztásának fenntarthatatlan igazságtalanságával és a szegénység problémájával?” (Hankiss, 2015).

élőszóban

Wittenbergben 1517 októberében nem lehetett ott mindenki, hogy Luther tételeit élőszóban megvitassa. Most sem lehet itt mindenki^[1], aki az igazság kiderítésének igyekezetétől indítva ezeket a kérdéseket élőszóban megvitatná. A világot ma behálózza az internet, mely lehetőséget ad, hogy a vitába akár most, akár később bárki bekapcsolódjon.

Az igazság közelebb lehet, mint gondoljuk. Károli Gáspár fordításában: „Isten országa ti bennetek van.” (Lk.17.21.)

Hivatkozások

Fromm, E. 2002. *Menekülés a szabadság elől*. Budapest: Napvilág. Ford.: Bíró Dávid.

Fukuyama, F. 1989. *The End of History?* The National Interest, Summer.

Hankiss, E. 2015. *A befejezetlen ember*. Budapest: Helikon

Heidegger, M. 1992. *Az idő fogalma. A német egyetem önmegnyilatkozása. A rektorátus 1933/34.* Budapest: Kossuth. 63. o. Ford.: Fehér M. István

Heidegger, M. 2006. Nietzsche mondása: „Isten halott.” In: *Rejtektak*. Budapest: Osiris. 188. (az idézet Tatár György fordítása)

Heidegger, M. 1989. *Lét és idő*. Budapest: Gondolat. Ford.: Vajda Mihály, Angyalosi Gergely, Bacsó Béla, Orosz István.

Huntington, S. 2015. *A civilizációk összecsapása és a világtrend kialakulása*. Budapest: Európa. Ford.: Gázsity Mila, Gecsényi Györgyi, Pusztai Dóra.

Rao, J. C. (ed.) *Luther and His Progeny. 500 Years of Protestantism and Its Consequences for Church, State and Society*. Angelico Press

Weber, M. 1982. *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme*. Budapest: Gondolat. Ford.: Gelléri András, Józsa

Péter, Somlai Péter, Tatár György.

[1] 2017. július 26-án elhangzott az előadás a Művészetek völgye Evangélikus Udvarában.

felső kép | Ifjabb Pieter Brueghel: Flamand vásár, Wikimedia Commons

Birtalan Ferenc

VURSTLI

2017-08-13 | VERS

ha versenyeznek a bazári majmok
őrzöng a közönség ki lesz a bajnok
csöngős süvegek csattognak a szélben
micsoda parádé zeng zúg az éljen
ha lendkerekes ha megfakult régi
mindegy így is úgy is lehet zenélni
de a jó bolt ha cifra és merész is
cintányércsapások a magas éégig
a majmoknak végül is olyan mindegy
mi van ott fent és mi van itt lenn
hajtja őket a fő-duracell
ennyi a vurstli más semmi se kell

kép | notkoo, shutterstock.com

Jámborné Balog Tünde

TEREK ÉS HÁTTEREK

2017-08-12 | NOVELLA

Légifolyosók

... hunyorogva léptünk ki a volt püspöki kápolna ajtaján a zuhogó napsütésben fürdő tágas térre, amely azóta keresi helyét a világban, mióta megszűntek az országos baromvásárok, messze földön híres judikai és erzsébeti sokadalmak, ahová távoli vidékekről tódultak a népek, ki lovon, ki szekéren, hazafelé pedig tükrös szívet és mézes huszárt vittek vásárfiába. Most impozáns autóbusz-pályaudvar, benzinkút és a sivár parkolóval övezett szupermarket barakkja próbálja betölteni az utánuk hagyott űrt, de sikertelenül: az össze nem illő építmények – kiteve a rájuk rontó vad

szellőkéseknek, jégverésnek, záporoknak, a vékonyodó ózonpajzsot áttörő gyilkos sugárzásnak – földhöz ragadva lapulnak; nem védi őket senki és semmi a klíma- és lélekvtás évszázadában a határszéli, elöregedő kisváros közepén, ahol ma már csak álmában hall az ember kakaskukorékolást és lónyihogást.

egyetlen végső nagy nekirugaszkodás

Valaha a püspökkert évszázados fái takarták be eleven sátrukkal a teret, enyhülést adva kánikulában a vásárosoknak, és a melegség illúzióját a téli zimankóban alájuk húzódo,

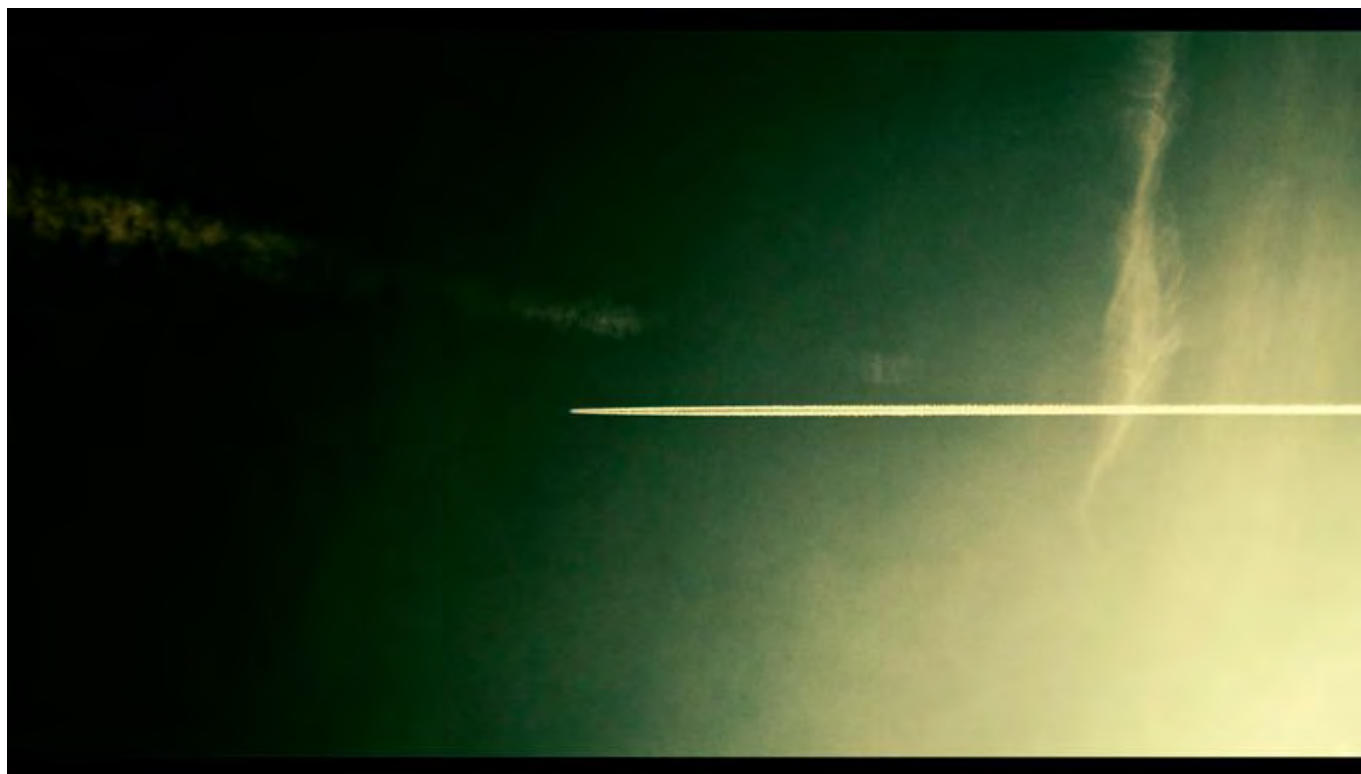
talicskájukból tojást, baromfit, zöldséget áruló hárászkendős asszonyoknak, de az elszánt városrendezők apránként ritkítani kezdték, majd a múlt század utolsó évtizedében egyetlen végső nagy nekirugaszkodással mind egy szálíg kivágták őket, és velük halt ki a talicskás asszonyok utolsó nemzedéke is.

A hűvös, sötét templombelsőt és a kaput támasztó oszlopok menedékét elhagyva tétován álltunk a tér fölé feszített csupasz égbolt alatt; vakító kékségét kondenzcsíkok szabdalták darabokra.

Nézd, ott jönnek, mutattam Kojának, mert szemben, az áruház mellett ottfelejtett parasztházak fölött megjelent két fénylő pont. Hosszú, fehér nyomot húzva kúsztak fölfelé, gyorsan átszelték az eget, majd lebuktak északnyugaton, a Róth hentes sarka mögött. A roskatag épület a vásártér és a kápolna melletti utca találkozásánál vagy hetven éve nem a Róth hentesé, az öreg nem élte túl a deportálást, csontjai idegen földben várják a feltámadást, családja azonban visszatért, unokájával barátnők voltunk a gimnáziumban. A forradalom után hagyták el végleg a várost – túl huzatosnak találták a fölöslegessé vált nagy teret, és bizonytalannak a létet – hát szétszéledtek a többi hazatérrel együtt; ki a fővárosba, ki Izraelbe, ki Amerikába. A mézárszéket államosították – sokszor álltunk sorba előtte az ötvenes években –, azután háztartási bolt nyílt a helyén, később üveges és képkerepező üzlet, jelenleg festékáruház siltje függ a bejárat fölött, de Kojának és nekem máig a Róth hentes

sarka maradt. Az utcánkat is Vizes utcának hívjuk, ahogy kétszáz esztendeje Giba mester, a földmérő írta térképére, holott azóta többször cserélték a táblákat az aktuális kurzusnak megfelelően.

Még nem tűnt el a két repülő, amikor mögölünk bújt elő az újabb páros, közben az áruház bádogteteje fölött is fölbukkant egy, majd Ica kocsmája felől három is megcélozta a másik hajdani mézárszék irányát a lebontott zsinagóga mellett.

Alex Abian, flickr.com

Tóth hentestől is elvették az üzletét, fia az államosított üzemegységben transzírozta tovább a húsokat, és onnan, a pult mellől adta oda a marhák taglózásakor használt vastag kötelet a téren álló csillagos obeliszk ledöntéséhez, mikor elért minket a forradalom. Ezért vitték el a pufajkások, a kötélért. Végül mégse csukták le, de amit odabent kapott, abba belehalt néhány hónappal később.

A régi, nyüzsgő kirakodóvásárok és mindenféle piacok emlékét csupán egyetlen, vedlő oldalú fabódé őrizte a kápolnával szemközt. Nyaranta görögdinnyét árult benne a szomszédunkban lakó elszánt zöldséges, forró nyári estéken gyakran éjfélig is nyitva

tartott, mint a mediterrán vidékek árusai, petróleumlámpáinak vibráló narancsszín fénye vonzotta az éjjeli lepkéket és a késő esti sétálókat, Paletta tanár úr oda is festette arra a képére, amelyiken a konviktusból sétál haza zsebre vágott kézzel, éjszaka. Gyerekefelügyelőnek alkalmazták, miután kiűzték a múzsákat a gimnáziumokból, és szélnek eresztették a rajz- és énektanárokat.

Őszől tavaszig rozsdás redőny zárta le a bódé elejét, és a hó sárgára színeződött körülötte: az Ica kocsmájából záróra után kitóduló törzsvendégek ott könnyítettek magukon hazafelé menet.

látványosság

A zöldséges az ötvenes évek elejéig bírta, azután feladta, már nem emlékszem, meghalt-e vagy elköltözött, a bódé pedig télen-nyáron lelakatolva dacolt tovább az idővel, mintegy a kor szimbólumaként, jelezve, hogy volt itt egyszer valami, de abbamaradt, se a forradalom, se az emlékmű visszaállítása (az újjáépítést ugyanaz a műköves irányította, aki a lerombolás mikéntjét kitalálta) nem rendítette meg, pedig alig kőhajításra innen zajlottak az események. A rozoga tákolmány állta a sarat, mígnem a hatvanas évek elején – ködös téli nap volt – megállt mellette teherautóval néhány szaki. Fél óra alatt szétverték, a helyét elegyengették, a deszkákat és a vasrácsot felhajigálták a platóra, bedobtak néhány felest Icánál – a sofőr is velük tartott –, aztán elhajtottak. Másnap érkezett a falragaszokon beharangozott látványosság: NORVÉG BÁLNA CSAK 1 NAPIG A VÁROSBAN, annak állt útjában a bodega.

A bálna után évtizedekig ott állították fel sátrukat a cirkuszosok, néha vándor körhintások jöttek és mutatványosok, végül toronyházat készültek építeni az alsó végén, legalább tízemeletest, a helyét is kitűzték, makettje sokáig porosodott egy főtéri kirakatban, a Klein-féle kerékpárjavító műhelyt le is bontották miatta, de szerencsére elfogyott a pénz, és nem lett belőle semmi.

Mi ez? Légiparádé? Hadgyakorlat? Világháború?, kapaszkodtam Kója karjába, mert az elfeledettnek hitt gyerekkori rettegés járt át, miközben jöttek-mentek a repülők – húsz perc alatt több mint két tucatot számláltam össze – újabb kondenzcsíkokkal firkálva

össze fölöttünk az eget. Azt a réges-régi nyarat juttatták eszembe, amikor naponta húztak el kötelékben szálló vasmadarak a kertünk fölött. *Vajon hova mennek? Mi lesz velünk, ha ideér a háború?*, aggodalmaskodott nagyanyám. Már itt van, mondta nagyapám, *pakolhatsz Margit, megint utazunk* – Trianon után, vagonlakóként települtek Erdélyből ideátra –, és újabb cigarettát illesztett meggyfaszipkájába, pedig az imént nyomta el az előzőt. Hatéves voltam, az öcsém három, és hogy ne vegyenek észre fentről, reszketve bújtunk be a piszkebokrok alá. A tüskék összekarmolták csupasz karunkat-lábszárunkat, vértől és portól maszatosan oldalogtunk elő, mikor keresni kezdtek minket.

Légifolyosók vannak fölöttünk, ezek utasszállítók, gyere, mondta Kója, és botjára támaszkodva bicegve elindult az autó felé. Mielőtt beültem mellé, még utolszor felnéztem az égre, ahol nem ritkult a forgalom, mind több foszladozó kondenzcsík szálai fénylettek gusztustalanul a napsütésben, mint a házatlan csigák nyálkás nyoma reggel az udvaron.

Polyrus, flickr.com

Otthon megnéztem az élő radarképet az interneten: a vasárnap déli bukaresti és isztambuli járatok útvonala nagyjából a régi vásártér fölé esett, de volt bangkoki is közöttük. A monitoron százával rajzoltak az apró sárga repülők keletről nyugatra elborítva Európa térképét – tengerfenéken a színes halrajok –, de nem sokáig követhettem útjukat az Óperencián túli metropoliszok felé, mert a laptopom ráunt a nyüzsgésükre, és lefagyott.

Winchesterbe zárva

Minden idegszálam berzenkedett az új program ellen, de muszáj volt cserélni, a régivel nem boldogultam. A Microsoft lemondott róla, naponta bombázott üzenetekkel: nem támogatja tovább, nem küld több frissítést, az XP-nek befellegzett, kaput. Írás közben ötpercenként cserbenhagyott a gép, az egér mozgását jelző nyíl lecövekelt a szó közepén, és nyomkodhattam az Entert, az F7-et, akármit, meg se moccant, újraindításkor pedig kérdések és utasítások sokasága öntötte el a képernyőt, mint bűvész karját a mandzsettájából elővarázsolt kártyák, eltévedtem közöttük.

Autodidakta vagyok, nem tanultam informatikát. Húsz éve, amikor tönkrement az írógépem, Viktor, a kisebbik lányom férje hozott egy öreg asztali számítógépet az apja stúdiójából, és másfél órányi eligazítás után otthagytott velem. Pánikba esve néztem farkasszemet a masinával, féltem megérinteni az egeret, rettegtem, hogy letörlök valami fontosat, és eltűnik az ablak, el a Viktor segédletével írt néhány sor szöveg, elszáll az első látásra megkedvelt háttérkép, és csupán az üres, fekete négyszög ásít a képeembe, nem tudok többé életet lehelni bele.

fordítva is bevált

Már nem emlékszem, hogyan vergődtem át az akadályokon, és szereztem meg a szükséges ismereteket, kiket hívtam ötpercenként telefonon, hány álmatlan éjszakámba került, de lapzártára elkészült a tárcsa, és azóta számítógépen írok, a harmadik laptopomat nyúvöm, az unokáim – akik

mint a Forsythe-ok az ezüstkanállal, digitális ketyerékkal a kezükben születtek – tőlem kérdezik, hogy kell beállítani a margót, vagy az oldalszámozást, azt azonban nem tudtam megszokni, hogy egy okoskodó gép szeszélyeinek legyek kiszolgáltatva: felszólít, kioktat, utasításokat ad, kilesi a szokásaimat, számon tartja érdeklődésemet, bővlikat akar rám tukmálni – árut vagy ideológiát –, és pont akkor hagy cserben, amikor határidős írnivalóm van. Legszívesebben úgy bánnék el vele, mint gimnazista koromban – réges-rég, a múlt század közepén – a házunk előtti fa villanypóznával. Ha nem gyulladt ki rajta a lámpa, elég volt a karó alját megrúgni, ijedten pislákolni kezdett a zöld-fehér bádogernyő alatt. A módszer fordítva is bevált: ha éppen világított, mikor Kója hazakísért a moziból, megdöngette az öklével, és sötétbe borult az egész Vizes utca, meresztgethették szemüket a kíváncsi szomszédasszonyok, nem látták: úgy ölelkezünk a kapuban, mintha örökre búcsúznánk egymástól.

A lappal azonban nem mertem gorombáskodni. Ha rakoncátlankodott, kikapcsoltam néhányszor, kihúztam a villásdugót az elosztóból, aztán kezdtem előlről, és addig gyötörtem a billentyűket – meg az agyamat –, míg úgy-ahogy rendbejött minden: előkerült a novella, amin éppen dolgoztam, helyreállt az internetkapcsolat, egyedül az utoljára leírt féloldalas körmondat javított változata hiányzott, azt nem mentette el a közben megbénult rendszer, kezdettem újra a cilcolozást az összegabalyodott tagmondatok, elbitangolt mondatrészek és szétgurult írásjelek között.

Seth Mazow, flickr.com

Újrainszertéskor eltűnt a háttérkép is, a bizarr formájú facsoport Új-Zéland legdélibb pontjáról. Menedékül ültették elszánt juhtenyésztők a vad antarktisi szelek ellen, amelyek váratlanul csapnak le az óceánba mélyen benyúló senki földjére, valahányszor olvadni kezd a sarki jég, és örült hajszo-brászként cibálják a sovány talajon amúgy is senyvedő fák gyér koronáját a Slope Point nevű kietlen földnyelven, félúton az Egyenlítő és a Déli Sark között.

Mielőtt rászántam magam a cserére, már naponta tomboltak az én laptopomon is a kibertér féktelen viharai, a világháló sötét labirintusába sodorva írásaimat és a megtépzott liget képét. Nehéz volt visszaállítani – mindig újra kellett tanulnom a lépéseket –, de a megszokás nagy hajtóerő: háttérkép nélkül nem tudok írni. Szükségem van rá, hogy az ablak mellett kilássak valami tájra, ne érezzem magam bezárva a monitor két dimenziójába.

Amint az új program felkerült a gépemre, első dolgom volt megkeresni Slope Point kusza berkeit; a szélcsupálta, szürkésfehér bozótost, a tetszhalott ágak hegyén sarjadó penészzöld és rozsdaszín hajtásokkal.

az ismeretlen tartomány

Kísértetjárta vidék ez, a neve szó szerint *Lejtőpont*, de fordíthatnám *Utolsó állomásnak* is. Nem vezet út odáig, onnantól pedig végképp nem mehetsz sehová. Új-

Zélandon rémült birkákat és aggódó pásztorokat rejtenek a lepusztult erdősávok, mögöttük – akár a földnyelv innenső oldalán – kopár legelők és ónszínű tenger, ameddig ellát a szem, a víz mélyén óriás, lomha bálnák énekelnek, de ha arra gondolok, mi van nálam a háttérkép mögött, mi lopózik be biztonságosnak vélt otthonomba a kacskaringózó kábeleken, vezetéseken át, meddig terjed az az ismeretlen tartomány a képernyő túloldalán, elfog a szédülés, mint a távoli galaxisok űrteleszkópos felvételeitől.

Slope Point lidércerdeje sokadik háttérképem, mióta az a legelső, a legkedvesebb a bezárult winchesterben rekedt írásaimmal, levelezésemmel, e-mail címekkel, fotókkal, feljegyzésekkel és apám hangjával. Az öreg számítógép kimúlása nem volt látványos. Nem gyulladt ki, nem robbant fel, nem ugrott ki az ablakon, egyszerűen fogta magát, és becsukódott a külvilág számára, akár előző gazdája, Miklós, a hangmérnök. Hasonlítottak egymásra – a gép és az ember -: nem lehetett velük többé kommunikálni.

Tízezer forint megabájonként, ez volt a taksa akkoriban, ennyiért hívta volna elő a pesti cég az adatokat a tetszhalott számítógépagyból, így hát ott maradtak a gyufásdoboznyi fémkoporsóban a technika további fejlődésére és a fajlagos költség csökkenésére – valamiféle virtuális feltámadásra –várva, ez azonban azóta sem következett be.

Miklós fejében bent ragadtak a hangok, a ki nem mondott szavak, tragikus zárlat akadályozta kitörésüket, de feloldására a család nem talált vállalkozót, nem volt rá díjszabás az interneten sem, ahol pedig mindent be lehet szerezni, Miklóstra végleg

rátelepedett a némaság. Szája körül gépies mosollyal, szemében a végtelen űr sötétjével tette, amire kérték. Evett, ivott, aludt, ébredt, túrta, hogy felöltöztessék, nem tiltakozott a nyakkendő ellen, eljárt a családi összejövetelekre, még vezetett is, uszodába, kozmetikushoz szállította a feleségét. Néha azonban megállt a kanál a kezében a névnapi vagy karácsonyi ebédeken, és a leves a nadrágjára folyt. Többször bolyongott órákig parkolóról parkolóra ottfelajtott autóját keresve, és éjnek idején kiment a házból, mezítláb, pizsamában, lábnyomait belepte a hó, ahogy bandukolt át a városon. A rendőrök akkor csípték el, amikor begyalogolt a körforgalomba, és torlódás támadt, de nem tudták szóra bírni, a nevét sem lehetett kiszedni belőle, pokrócba bugyolálva, szájára fagyott mosollyal ült a hűlő radiátor mellett az őrszobán, míg Viktor, a fia megtalálta. Harmadik elbódorgása után öregotthonba vitték, felesége azt gondolta, ott jobb lesz neki, szakszerűen vigyáznak rá, és nyugodtan kivárhatja, míg a tudomány feltalálja az ellenszert a kórra, ami kirekeszti őt a valóságból, de semmi sem lett jobb, a feltalálók késtek, ő pedig némán feküdt az idegen ház idegen szobájának idegen ágyában, míg meg nem halt, szemét utolsó pillanatáig a plafonon elúszó háttérképekre szegezve, amelyeket senki más nem látott, csak ő.

Háttérképek

Az írásokat még időben kimentettem a roncsgépről, az eltűnt címek helyett idővel újakat szereztem, sokra nem is volt szükség, a címzettek időközben átköltöztek az örök vadászmezőkre, és odáig nem ér el a világháló, bárhogy nyújtogatják is az adatainkra és lelkünkre halászó névtelen hatalmak. (*Mind meghaltak*, mondta a beszélgetős tévéműsorban Lux Elvira ingerülten a barátairól kérdező műsorvezetőnek, *mind*, robbant a válasza kiesve a csevegő tónusból, és ráncos babaarcát eltorzította a harag...)

A feljegyzések, a levelek azóta elvesztették időszerűségüket, apám hangja sem hiányzik, hiszen itt van velem a házban. Ő maga is vissza-visszajár, lakatlan szobájából olykor kihallatszik torokköszörülése, érzem cigarettája szagát, de ha benyitok, nem

találok semmit, kivéve néhány szétfoszló füstkarikát. Azt a torokkaparó *Munkást* szívja most is, ráismerek, ahogy lopva beleszippantok, de jól esik a virtuális slukk, pedig negyven éve nem dohányzom, már csak álmomban gyújtok rá néha.

Belenyugodtam a veszteségekbe – azóta újabbak is értek, és minden számítógép magával vitt néhány pótolhatatlannak hitt dolgot az életemből – mégis annak az első háttérképnek az elvesztését fájdalom legjobban, nem tudja helyettesíteni semmi, még ez a kitartóan visszatérő új-zélandi liget sem.

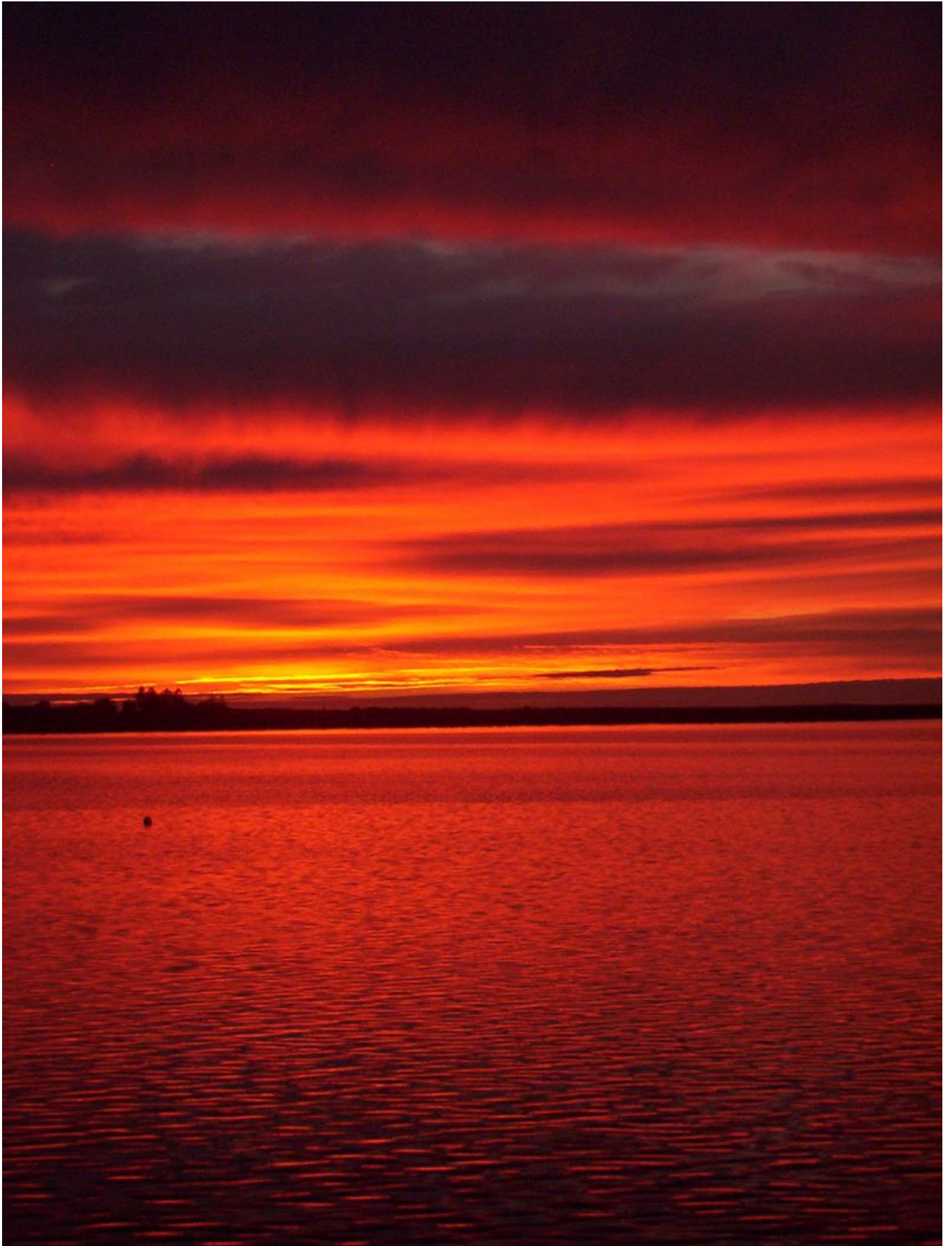
hátha rátalálok

Tűvé tettem az internetet érte, hátha rátalálok, de nem leltem sehol, biztosan nem is onnan töltötte le Miklós, hiszen internet sem volt még, amikor azt a gépet használta. Saját fotó lehetett régről, áradt belőle az önfeledt pillanat melege és a múlt bukéja, a rácsodálkozás az eleven és buja örökzöld falra, a tömött fenyősövényre, amelynek felületét barnára pácolt lécek osztották egyenlő négyzetekre a balatoni nyaraló verandáján. Bizonyára vidám barátokkal múlatta az időt, régi történeteket meséltek egymásnak, amiket mindannyian ismertek – épp ebben rejlett varázsuk –, saját szüretelésű vörösborát itták a zárványos hutaüveg poharakból, talán ezektől a képen nem is szereplő részletektől volt olyan mágikus kisugárzása a felvételnek, és bár a fenyők elzárták a kilátást, átszűrődött rajtuk a lomhán elnyújtózó nyáréjszaka nyugalma. A tűlevelű lombot villanyfény világította meg, mint a Csontváry-kép fáit Jajcéban, és ha sokáig néztem, megmozdultak az ágak – kóbor állat, bujkáló szerelmesek, vagy csupán a szél cicázott közöttük, a meleg déli szél –, és a csomókban álló hosszú fenyőtűk hozzásúrlódtak az üveghez. Valahol, túl a képernyő szélén, egy nyitva hagyott ablakszárnyon át behallatszott a csuszorálás hangja, meg a parti nádasokban unkogó békák monoton kórusa, és attól a valahai pillanattól – amelynek a gép által lettem részese – térben és időben végtelenül messze is éreztem a frissen locsolt kert nedves földszagát s a gyantaillatot.

Ezt a képet kerestem éveken át, de nem került elő. Vakon és süketen pihen a bezárult winchesterben egy doboz mélyén a lakatlan gyerekszobában hasznavehetetlen elektromos szerkezetek és az elromlott zenélődoboz társaságában (anyámé volt,

váratlanul megszólaló dallamtöredékekkel üzeni odaátrol néha, hogy van *odaát*), én meg váltogatom a háttereket, de semelyiknél sem tudok végleg lehorgonyozni.

Volt kopár, fehér sziklám ezeréves olajfákkal, hullámveréssel, cirregő kabócákkal; igazi mediterrán táj, vad és édes, mint az ifjúságunk, ám ha sokáig néztem, mocomogni kezdett valami összedrótózt szegycsontom mögött, verdesni kezdtek szívbillentyűim elrongyolódott vitorlái, és Kója gimnazista kori kedvenc Dante-strófáját megkeresve az interneten, *nessun maggior dolore, che ricordarsi del tempo felice...*, töröltem a képet.

Vicki, flickr.com

Borszínű tengeremen Odüsszeusz hajózott egykor, sós szél dagasztotta fekete vitorlák alatt hallgatva a szirének baljós énekét. Homokos partján nyurga srác játszott kutyájával; alakja, mozgása emlékeztetett öcsémre, aki a felbolydított nyolcvanas évek végén, a Nagyhét első napján bezárkózott szertárába, hogy számot vessen magával meg a világgal, és mire becsöngetés után rátörték az ajtót, már nem élt. Néhány hét után kicseréltem ezt is, mert újra és újra feltépte hegedőben lévő sebeimet: folyton azon tépelődtem, ugyan kik és milyen mocskos csapdába csalhatták szegényt, hogy csak a központi fűtés csöve és az a darab kötél kínált neki kiutat?

A fukusimai katasztrófa után japán erdei fenyő képe lett a hátterem. Felülről fényképezték, tekergő ágai, szétterülő koronája nem csupán betöltötte a monitort, túl is nyúlt a szélein, alul látszottak a talaj vörös rögei. A göröngyök néha elhalványultak, és áttűnt rajtuk az a rengeteg, a törmelékből összegyűjtött, szökőár áztatta fénykép. Néha még a köztük bóklászó árnyakat is láttam, a múltjuk darabkáit keresgélő túlélőket és holtakat. Ferde szemükben ugyanaz a reménytelen feketeség nyelte el a világosságot, mint Miklóséban a karácsonyi ebédeken, és az öcsémében, amikor utoljára találkoztunk.

fejbekólintott a valóság

Szerettem ezt a fát, leereszkedtem rá, tollászkodtam rajta, onnan nézve más perspektívát mutatott a világ, azt gondoltam, akár meg is tarthatnám, de tavaly ősszel

krúgató darvak szálltak el a Vizes utca felett, ahol Kojával lakunk – nekik nyilván itt nyílt új légifolyosójuk – és kiáltásuktól elfogott a régi nyugtalanság, szálltam volna utánuk én is, de akkor fejbekólintott a valóság: foltozott szívvel, és közel nyolcvan év súlyával a hátamon nem lehet már repülni. Be kell érnem illúziókkal: háttérképet változtatok, és miközben mindenféle szélfajták, hullámtörések hangját hallgatom a BBC hangtárából, az oxigénpalackból sós tengeri párát lélegzek be.

Persze nehéz kedvemre való hátteret találni. Nem szeretem a *festői tájakat*, a *lenyűgöző panorámákat*, az üveggolyókék ég pedig, amivel az új program üdvözlő indításkor, kimondottan taszít. Nem a menny, csak az úr van mögötte, ugyanaz, mint az öcsém pillantásában, meg Miklóséban, és ez örvénylett a preparált bálna

üvegszemében is, a bálnáéban, amelyik a hatvanas évek elején a vasfüggönyön túlról, a szabad világból érkezett a kihalt vásártérre, de nem hozott magával sem vigaszt, sem üzenetet.

Kalitkában

Slope Point szélmarcangolt erdejét sikerült a programcsere után visszaállítani, az *asztal* ikonjai –abszurd karácsonyfadíszek – azon függenek, de a bekapcsolás után megjelenő, émelyítően kék eget nem tudom elkerülni, behunyom hát a szemem arra a néhány pillanatra, amíg el nem tűnik a rajzfilmek stílusában kivirágzó kondenzcsíkokkal, és átadja helyét a vadul hullámzó bozótnak, amely napról napra változik és mégis ugyanaz, bár új ágakat sarjaszt, titkos ösvények nyílnak benne, és néhol átsejlik rajta az áttetsző alkonyi ég.

Alig van különbség, nagyon hasonlít az XP-re, próbált vigasztalni a Számítógépes Ember. Dúsan tömött, tizenkilencedik századi bajuszával, ápolt, hosszú ujjával, szelídségével és udvariasságával két lábon járó anakronizmus a villogó monitorokkal, doromboló PC-kkel, nesztelenül dolgozó nyomtatókkal, tekergőző kábelekkel teli üzletben a tetováló szalon szomszédságában a vásártér felső sarkán. Régóta ismerjük egymást a Számítógépes Emberrel, tisztában van rigolyáimmal és az elektronikával szembeni ellenszenvemmel. *Mindent meg tetszik majd találni rajta, úgy állítom be, mint a régit*, mondja türelmesen, miközben egyszerre telefonál, babrál a gépemen, és kiszolgálja a betérő vevőket is. Laptopom képernyőjén számsorok és fájlnevek futnak végeláthatatlan sorokban: elmúlt öt évem hordaléka sodródik beléjük kódolva. *Még húsz perc*, mondja a Számítógépes Ember szeme sarkából ellenőrizve, és két ügyfél között precízen elmagyarázza, mi történik most a gépemen.

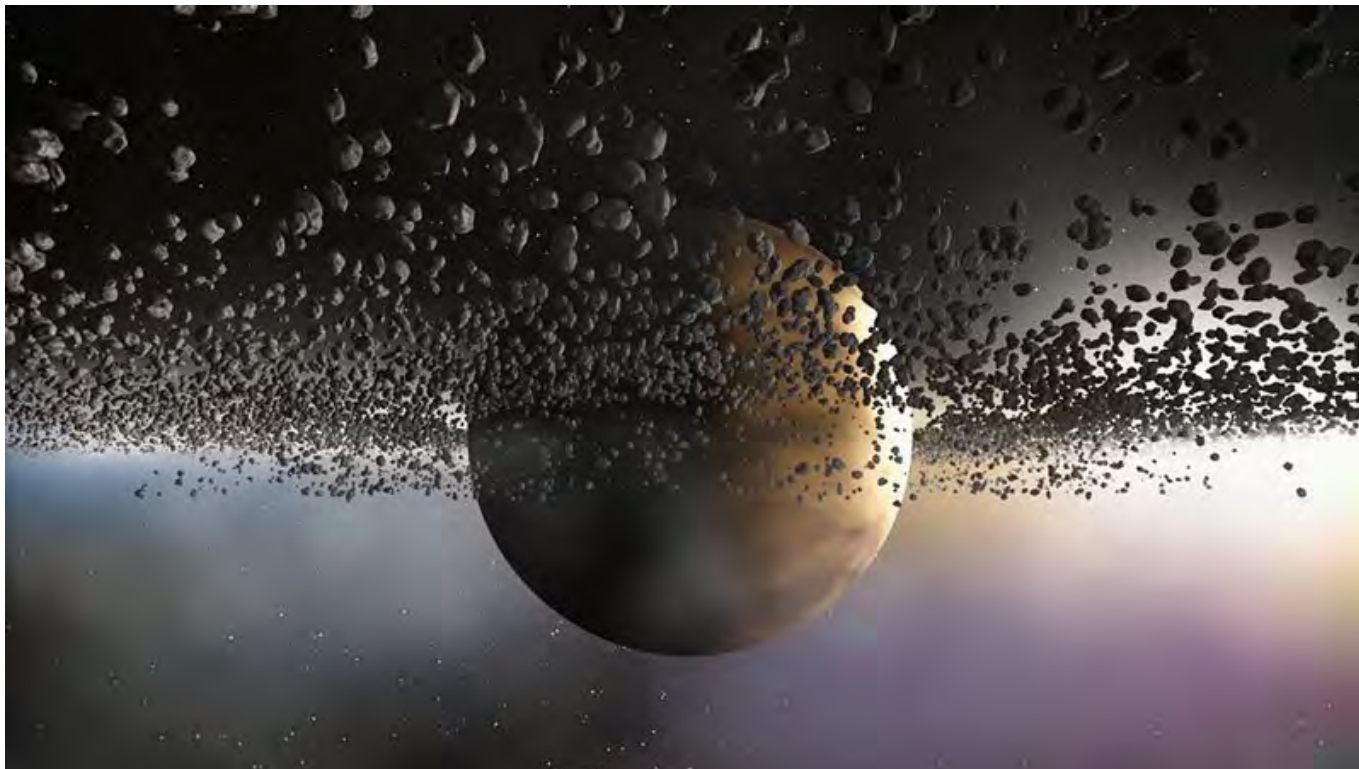
ripityára törte valamennyit

Tanár volt, mielőtt üzletet nyitott. Öt lányát tanítottam rajzolni, jártak hozzám szakkörre is, sőt a felesége is beállított néha, a lányok anyja, aki nem tudott fiút

szülni, *ha lenne még öt gyerekem, az is mind lány lenne*, mondta egyik ritka közlékeny pillanatában. Amikor kitört rajta a gyes-szindróma, elege lett a háztartásból és elhatalmasodott rajta a férje életét betöltő virtuális világgal szembeni ellenszenv vagy féltékenység – sose tudtam rájönni, hogy a két érzés közül melyik gyötri jobban –, akkor kísérte el a lányait, és kért tőlem pár marék agyagot. Apró fejeket formázott éjszakánként, mikor a családja aludt, groteszk vigyorú gnómokat, azt mondta, ez az egyetlen dolog, ami megnyugtatja. Talán a benne dúló indulatoknak adott arcokat, hogy megszabaduljon tőlük. Mikor kiszáradtak, elhozta a bábukat, hogy égessen ki őket az elektromos kemencében. Nem tudom, mit kezdett azután velük, hiszen százsámra gyúrta idolkait, lehet, afféle wudu-varázslatot űzött, talán rájuk írta az ismert számítógépmárkák nevét, aztán húsklopfolóval nekik esett, rípiyára törte valamennyit, és teleholdkor a gúnyosan vigyorgó égitest sápadt fényénél a kukába szórta a törmeléket. Lehet, dúdolt is közben valami maga eszkábálta dallamot vagy átkokat dünnyögött a performance teljessége végett.

Magas, szőke nő volt, az ír zenét szerette, és a természetes anyagokat. Iskolai szünetekben a Mátrába utaztak családotul, az asszony szülőfalujába, ahová éppúgy nem ért el a világháló, mint az én elköltözött barátaimhoz. Azt gyanítottam, talán nem is a hegyekbe mennek, hanem egy másik bolygóra, amit még nem hajtott uralma alá a digitális világ, mert a lányok nem e világi lényeknek látszottak. Talán földönkívüliek, gondoltam, vagy koboldok, villók, hattyúmenyasszonyok. Kamaszkorukban beszéd helyett jelekkel, gesztusokkal kommunikáltak; egy-egy pillantásra vagy intésre egyszerre mozdultak, és ha egyikük megütötte magát, mindük teste kék-zöld foltokkal lett tele. Akár egyetlen élőlény lettek volna, mint az a fa, amelyik több tucat törzset nevel magának, és erdővé terebélyesedik.

Régóta nem találkoztam velük, de tavaly a középső – az öt lány közül ő volt a legzárkózottabb, nem emlékszem, hogy valaha is hallottam a hangját, bár a többiekét se sokszor – eljött a könyvbemutatómra. Nem vettem észre, megbújt a közönség soraiban, csak amikor lezajlottak a gratulációk, és véget ért a dedikálás, ott termett előttem, mintha egy másik dimenzióból lépett volna elő. Sokáig nézett rám, a szája széle remegett, és a szeme megtelt könnyel. Nem bírta megszólalni, de szavak nélkül is értettük egymást, egy pillanatra befogadott a titkos körbe.

Kurt K Kreger, flickr.com

A Számítógépes Ember kiveszi az apró pendrive-ot a gépből, zsebébe csúsztatja, majd kihúzza a csatlakozót és lecsukja a fedelét.

– *Készen vagyunk* – jelenti be –, *ha valami baj van, tessék hozni, megcsináljuk.* Arra, hogy mivel tartozom, csak legyint: *Semmivel. Ma ingyen dolgozunk,* és a kérdésre, hogy akkor miből élnek, a régi viccel válaszol: *Vasárnap zárva tartunk,* mondja halvány mosollyal széttárva a kezét.

könnyű eltévedni

Az új szoftver – nem a legfrissebb, de nekem ez is túl sokat tud a régihez képest – valóban hasonlít azelőzőre, ahogy a Számítógépes Ember ígérte, csupán apróságokban tér el tőle, de az ördög a részletekben van. Orvul összekever mindent: zsákjában vegyesen van régi és új, igaz és hamis, jó és rossz. Válogatás közben könnyű eltévedni térben és időben; már magam sem tudom, hol látom a kondenzcsíkok fényes csiganyálával beszenyezett kék eget: a monitoron-e vagy a régi vásártér fölött, de a fenyegetés, ami gyerekkoromban a piszkebokrok alá kergetett, itt is, ott is jelen van.

Nem megyünk rögtön haza, visszakerülünk a benzinkúthoz, tankolni kell, csak azután állunk be az áruház sivár parkolójába. Notebookom – a Számítógépes Ember mostanában ezt a nevet használja a laptopra – csukott fedéllel, de ugrásra készen lapul a hátsó ülésen. Kiszállunk a kocsiból, Koja, meg én, és összekapaszkodva, nehézkesen elindulunk a szupermarket ajtaja felé. Az aszfalt meg-meginog alattunk, lent a mélyben óriási hullámokat vetve torlódik fel a múlt, és mintha egy hatalmas kalitka foglyai lennénk, kondenzcsíkok rácsozzák be a ránk boruló eget...

felső kép | mhx, flickr.com

Fecske Csaba

SE

2017-08-05 | VERS

nem tudsz te nekem
már se jót se rosszat
nem vagy célja se tárgya
vágynak érzésnek nem
fénylenek föl tőled a dolgok
kevés vagy örömhöz szenvedéshez
se pengéje se nyele nem vagy a késnek
köztünk szavakkal aláaknázott
némaság

kép | milena mihaylova, flickr.com

Inczédy Tamás

TITOK

2017-08-26 | NOVELLA

Azon a kedden is millió teendőm volt, és igyekeztem, hogy a legszükségesebbekre jusson idő, energia, élet. A pénzt nem említem, nem szeretnék anyagiakról panaszkodni, bár volna okom – na tessék, mégis sikerült, vagyis belegabalyodtam..., pedig épp ezt akartam elkerülni.

a pénz a legkevesebb

Nagybátyám, aki ha igaz, valaha közkedvelt táncos-komikus vásári színész volt egy hátsó-indiai színtársulatnál, később mindenestre

szorgosan melózott a salgótarjáni tűzhelygyárban nyugdíjba vonulásáig, nos, a nagybátyám, ha formálódó terve anyagi akadályokba ütközött, frappáns szólammal hessentette el az igazságot (meg a tervet is) – szinte látom magam előtt ahogyan legyint, és hetyke eleganciával mondja: ugyan, ne törődjeteK vele, a pénz a legkevesebb.

Csakugyan.

Egy percre megállok, be kell adjam magamnak a Clexane-t. Ezt az injekciót az ember magának adja be, hogy ne kapjon trombózt, míg gipszben fekszik. Hasba kell nyomni, vagyis szúrni, a sürgősségin így mondta az orvos: szúrja, ne döfje.

Igaza volt, és frissen törött-gipszelt lábbal nyomban elismertem, hogy nem is olyan vészes, mint amilyennek hangzik, ha az ember lassan szúr, és figyelmesen végignéZni, ahogyan a bőr-, és zsírszövet szépen elnyeli a centis tűt. Egyébként drága ez a Clexane. Mi lesz azokkal, akiknek nincs rá pénzük? A szerencsések talán megússzák, hogy a trombózis-statisztika rovatába kerüljenek.

Aznap tehát rengeteg dolgom volt. Egyik helyről száguldottam a másikra rollerrel – akkor történt a baleset. Ne firtassuk, hogy úri passzióból vagy szükségből járok-e harmincöt évesen rollerrel. Mondhatnám, hogy a jövőre esedékes választások kormánypárti kampánya okozta: az útfelbontás, mindenütt útfelbontás, és sehol nincs elkerítve. Na jó, figyelmetlen voltam. Pontosabban figyeltem, millió dologra is, csak nem a közlekedésre.

Amikor az umpalumpák ellőtték a lábam, mert elsőre erre tippeltem, még egy darabig továbbgurultam a rollerrel, aztán törött lábam alámbicsaklott. Hamarosan egy padon feküdtem, vagy talán a macskakövön? A lényeg, hogy háton fekvé bámultam felfelé.

Tatyana Aksenova, shutterstock.com

Épületek homlokzatait láttam, és egy fa ága is benyúlt a képbe, enyhe szél fújta a zöld leveleket – feljebb néztem, a kéklő égre, és akkor egyszeriben megszólalt Isten. Ki más lehetett? Barátságosan mondta nekem: hát te meg hova rohansz, kis embertöprtyű?

végtelen kedvességgel lebaszott

A kérdés váratlan volt, de nagyon is jogosnak éreztem: csakugyan, hová rohanok? A hang tulajdonosa, immár teljes bizalmamat élvezve, végtelen kedvességgel lebaszott: hát nem veszed észre, hogy én már mindent elrendeztem?

Hirtelen földöntúli nyugalom árasztott el, könnyű voltam, és szabad, és bizonyosság árasztott el: tényleg minden a legnagyobb rendben.

Még sokáig maradtam volna úgy, fekve, de a lábam egyre jobban fájt. Felhívtam a feleségemet, aztán a mentőket. Utána meg sorra mindazokat, akikkel a millió teendőimet át kellett variálni, újra összehangolni, és úgy optimalizálni, hogy majd gipszelt lábbal is jusson mindenre idő, energia, élet.

Ha többé nem kell Clexane-t szúrnom magamba, akkor is néha hanyatt fekszem majd, és bámulok, felfelé.

felső kép | schankz, shutterstock.com

V. Buzás Andrea

GALAMB A BOSPORUS FÖLÖTT

2017-08-31 | NOVELLA

Még most is viszolygok, ha arra a tyúkra gondolok – mert magamban tyúknak csúfoltam a rusnya galambot –, amit apu a gyűrűsujjamhoz kötött. Undorodtam tőle, de anya ragaszkodott hozzá. Különleges leszel, meglátod, mondta, pedig én csak királylány akartam lenni. Egyszerű királylány, szép hosszú ruhában, csillogó koronácskával a fejemen. *Ugyan! Ötvenhét királylány lesz!* – csattant fel anya.

rücskös pálcikalábak

Kábultan bámulok magam elé. Kinn suhanó feketeség, benn alacsony kárpit alatt alvó-hortyogó asszonyok. Az irtózásaimon mélezom. A szerzett vagy velem született undorokon, mert például a madarakat még most is rühellem. Talán a tollaktól ver ki a víz vagy a rücskös pálcikalábaktól. Persze lehet, hogy csak alacsonyrepű irigy vagyok, mert egy lettem ezekkel a mellettem szuszogó galamblelkű tyúkokkal, akikkel mélyrepülünk itt Svájc felé az osztrák éjszakában. Mosogatni megyünk, ágyneműt húzni, takarítani, főzni, ágytálazni, katéteres zacskót üríteni. Megyünk hetekre, hónapokra – ki hová... S közben tele vagyunk reménytelennek tűnő történetekkel meg adósságokkal.

De nem panaszkodom a mélypont miatt, hisz a holtpont ennél sokkal rohadtabb. Azon meg már túl vagyok. Mert most megkeresek nettó hétszázötvenet, plusz ingyen kajám és szállásom van. Mi ehhez képest az otthoni fizetésem? Ha csak egy évig csinálom, az kilencmillió. Ebből a kölkekre és az otthoni háztartásra megy havi cirka kettőszázötven, vagyis – ha valami váratlan kiadás közbe nem jön, és minden fillért megfogok – marad évi 6 millió. Ha két évig csinálom az 12, ha három évig... Persze nem tudom, bírom-e addig, mert gyilkos meló ez. És a kölkeim is cefetül hiányoznak.

David Yu, flickr.com

Duruzsol a motor, suhanunk a reflektor szűk fénylagútajában. Próbálok kényelmesen elhelyezkedni, de a lábamat se tudom kinyújtani. Pedig hosszú még az út.

Elbóbiskolok, s közben pontosan érzékelem, ahogy átcsúszom az álom múltat és jelent egymásra kopírozó szürreál mozijába. S máris bosszankodom, hogy milyen agyament ötlet is galambbal utazni. Mert kissé elmosódva ugyan, határozatlan kontúrokkal, de látom magunkat, ahogy megállunk egy benzinkútnál, s én szakajtóval,

foltos szoknyában, ormótlan klumpában csattogok a pisilni masírozó asszonyok között. Gálkati vonul előttem, olyan koronácska van a fején, amelyet én is szerettem volna. Nem is értem, miért utazik velünk, hisz kicsi még. Persze én is az vagyok, tán másodikosok lehetünk. Libasorban araszolunk a mosdó felé. A vécé előtt zsúri ül. Középen az igazgató bácsi, mellette a ruszki vécés néni, tőle jobbra és balra néhány alsós tanár. Ötven eurocentet kell bedobnunk a fehér porcelán tányérkába. Fémesen koppanak az érmék, Gálkatié az élén pörög, aztán kis csattanással a lapjára esik. A vécés néni elragadtatottan kiált fel, meg az igazgató bácsi és a tanárok is mind, mert épp eléjük érek, amikor felcsap a galamb, kitérja szárnyait és menekülni akar. Megrántom a madzagot, amivel apuci az ujjamhoz kötötte. Megszorítom a rúd döglábait, mire visszaül, aztán újra csak rémülten pislog. Nagy tapsot kapok. A vécés néni azt mondja, *harasó, ócseny harasó*. Mindenki elismerően mosolyog, anyáék örömittasan tapsolnak a nézők között. Ómami lebeg mellettük komolyan és csendesen, mintha nem is álarcosbálban lenne. Meglep, hogy itt van, a ricsajos-konfettis tornateremben, mert már eltemettük, de azért megkönnyebbülten lépegetek tovább. Végre megnyugszik a galamb is.

szerbül káromkodik

Begyorsul a sor, én meg hátrafelé tekergetem a fejem. Seherezádét keresem. Ha kanyarodunk, épp rálátok. Nem tudok betelni a buggyos selymekkel, a csillogó ékszerekkel, az áttetsző tüllökkel, a szájfátyollal, ami minden leheletére finoman lebben. Még a balettcipőjén is színes kövecskék fénylenek. Forgatom a fejem, egyre csak hátrafelé nézegetek. Ez lesz a vesztem, mert a zene hirtelen leáll, a sor lefékez, én meg teljes erővel Gálkatinak ütközöm. Megijed a tyúk, magasra csap a szárnyaival, és kiveri a szakajtót a kezemből. Százfélé hullanak a búza- és kukoricaszemek! *Ügyetlen vagy, Hamupipő!* – csattan fel Gálkati, de ahogy felém fordul, megrémülök, mert a Gálkatinak Olga arca van. Egy pillanatra megébredek, kábán meredek a feketén száguldó tájra, aztán hullok is vissza az arcokat és eseményeket összemósó álomba, ahol természetes, hogy Olga Gálkati hangján jajveszékel. *Schon wieder!?*, kiáltja, mert Olgának eszébe jutott, hogy egyszer már kivertem négy tányér szuflakit a kezéből. *Nem tudsz figyelni?!* – ordít, aztán szerbül

káromkodik. Mérgeesen toppant a lábával, mire a galamb megriad, és kurrogni kezd. Az éjkirálynő is észreveszi, mi történt, meg a balettáncosnő és a hercegkisasszonyok is mind, és végighullámzik a nevetés a soron. *Ügyetlen vagy, Hamupipő!* – visszhangozzák. Olga is nevet, pedig még ő a legnormálisabb a bosporusos csajok között.

Egy tündér siet felém, hófehér ruhában, pálcájával a szétgurult búzaszemek fölött köröz: *Ó, de kár! Elromlott a varázspálcám!* – éneklitettett sajnálkozással. – *Nem tudok rajtad segíteni!* A szakajtóért szaladok, s miközben a tyúkkal viaskodom, rájövök, hogy ez nem is tündér, hogy szarná össze magát, hanem a Gülsüm Gilly, a Bosporus tulajdonosnője. A nyomomban jár mindig, csak hogy a legkisebb gikszernél is azonnal lecsaphasson. Családi vállalkozásban viszi a hotelt a férjével, Herbert Gillyvel, akinek Gülsüm az istennője. Szó se róla, Gülsüm gyönyörű még most is, igazi török szépség. Egy lányuk van, az éjfelete hajú Selamet, aki még az anyjánál is szépségesebb. Ő csak időnként jelenik meg a hotelben. Ilyenkor beül a recepcióba, ahol drága parfümjei illatfelhőjében trónol. Selamet ügyel rá, hogy hűvös legyen és megközelíthetetlen. Nem úgy Frau Gilly. Ő jóindulatú, nyájas tündér, már ami a vendégeket illeti. Mert velünk, az alkalmazottaival kíméletlen hisztérika.

– *És a magokkal mi lesz, Hamipőpi?!* – visít a tündérruhás Gilly. Már rajtam röhög mindenki, a vendégek meg a Bosporus alkalmazottai is. Olga vihog a legjobban, az áruló. Menekülhetnékem van nekem is, akár a galambnak. *Nem vagyok Hamupipő!*, kiáltom dacosan, és hirtelen eszembe se jut, hogy akkor ki is vagyok én valójában.

Felriadok, s mint egy összezavart avatár, értetlenül bambulok álom és ébrenlét senkiföldjén. Míg végre szétszálazom a helyszíneket és idősíkokat, s beugrik, hogy amíg el nem kezdődött ez a rémálom a svájci bankhitellel, magyart tanítottam Kiskunlacházán. Vizsgáljuk meg nyelvállás szerint a magánhangzókat! Nézzük például ezt a főnevet: Hamupipő! A-u-i-ő, mély-mély-magas-magas, vagyis vegyes hangrendű. Most keressetek a Hamupipő főnévben megbújó egy vagy két szótagú szavakat! *Apu, pipa, puma...* Remek! *Papi, hami, púp...* nem, a púp nem jó, *itt csak rövid u van. Ima...* igen-igen, ez jó! Ima, ima...

Istvan, flickr.com

De most szobalány vagyok a Bosporusban, hogy fizetni tudjam a törlesztőrészleteket. Amikor megtudtuk, hogy a kilencmillió forintos hitelünkből nyolc évi törlesztés után 12 millió még hátravan, a férjemet megszállta valami világvége hangulat. Akkor már munkanélküli volt az iskolaösszevonások miatt. Sose bocsátom meg neki, hogy a piával kezdett lazítani. Tavaly aztán darabokban szedték ki a hitellel agyonterhelt kocsiból, 1,3 ezrelék volt a véralkohol szintje. Esélye se volt a túlélésre.

Most anyunál húzzuk meg magunkat, mert kiköltöztem a két gyerekkel a házból, és kiadtam bérlőknek. Anyám vigyáz a srácokra is, míg én szobalányként dolgozom. Nem is tudom, meddig kell még törlesztenem. Ráadásul már a felújítás is rég aktuális lenne. Mit szépítsem, a bank rabszolgája lettem.

– Dehogynem vagy te Humapipó vagy Hamupópi, vagy hogy mondjátok ti ezt Ungárban! Nézz csak a ruhádra! – civakodik Gilly, és pálcájával a szoknyám felé bök.

– Nem vagyok Hamupipó – ordítom. – Különben tanuld már meg! Ha-mu-pi-pó, figyelj a magánhangzók dallamára, a-u-i-ő, érted?! A-u-i-ő! Ha még ezt se tudod megjegyezni, nem is vagy tündér!

– Dehogynem vagyok tündér! Siehst du denn nicht!? – csattan fel nevetve, megrebegetti tüllszárnyait, és pálcájával a levegőbe suhint.

– Ez csak egy vacak fanyárs a kebabjaidhoz! Verstehst du, ein verdammter Holzspieß! Még varázsolni se tudsz vele! – kiáltom diadalmasan.

Gilly szeme kikeredik, arca győztes vigyorba torzul.

– Tééényleg?! A te galambod viszont nagyon is igazi! Nézd, hogy fél! Repülni akar, szállni-menekülni! Ezek szerint teee igazi Mupihapó vagy!

Gúnyosan nevet, hangosan, rekedten. *Nézd, hogy fél*, kántálja, *szállni akar, menekülni*, visít szinte már tajtékozva. Csak az ment meg, hogy mozdul a sor, és Gilly a helyére szalad. Felhangzik a zene, végre araszolunk tovább. Klumpám alatt csak úgy csikorognak a búza- és kukoricaszemek.

a koronáját igazgatja

Na ugye? – lebeg anya hangja felettem, mert első leszek. Büszke a galambra meg a fa klumpára, még az igazgató bácsi is odajön hozzánk, és kezet fog velünk. *Benne leszel az újságba!* ujjong Gálkati békülékenyen. *Te lettél a kanton legügyesebb szobalánya!* *Váuu!* Most *pofázzon a Gülsüm Gilly*, mondja lelkesen. Egyik kezével a vállam öleli, másik kezével a koronáját igazgatja. A fotós kattint. Anya és apa

boldogok, a bank is az, meg a Gálkati is. De én nem vagyok boldog, és Ómami se az. Ómami azt súgja: *Ne búsulj, kislányom, Hamupipő is hercegnő, csak...*

Rikkant a sofőr, bunkón vág Ómami szavába. *Hahó, ébresztő! Pisiszünet*, mondja, közben ránk kapcsolja a villanyt. *Csak mi...?*, kiáltok Ómami után, de hangja már elröppent, alakja kifehéredett a lámpafényben.

Ő is hercegnő, szólal meg váratlanul egészen a közelemben. *Csak... álruhába bújtatták*, súgja szelíden.

Indrean Ramalingam, flickr.com

Húsz perc, kurjant a sofőr, agyát már elöntötte az endorfin, mindjárt rágyújthat. Hunyorgunk, ébredezünk mi is. Elgémberedve kászálódunk ki a kisbuszból.

Langymeleg a hajnal, arcomat, csupasz karomat izmos szellő gyúrja. Hátramarakok a vécére masírozóktól, s miközben nyújtózom, fájdalmasan ismerős hangot hallok. Odakapom a tekintetem, a kandeláberen szürke, testes galamb kurrog. Apró mozdulatokkal forgatja a fejét, közben nagyokat pislogva határozottan engem kukkol. Aztán kitarja szárnyait, csapdos egyet-kettőt, s erőteljes mozdulattal belehasít a levegőbe. Meghökkenve bámulok utána, és meglepve hallom a saját nevetésem is, hisz évek óta először nincs epés, flegma, fanyar, bántó vagy hisztis mellékíze. S hirtelen megmagyarázhatatlanul könnyűnek, szabadnak és erősnek érzem magam.

Mert elrepült a galamb, liebe Frau Gilly!

Repült, repült, elrepült...

Ott száll ni, magasan a Hotel Bosporus fölött.

felső kép | David Yu, flickr.com